060.7
R619

DE ORIGINE ET PROGRESSU

SOCIETATIS IESU

USQUE AD EIUS CONFIRMATIONEM

COMMENTARIUM

P. SIMONIS RODRIGUEZ

QVI FUIT E NOVEM SOCIIS

S. IGNATII PATRIS

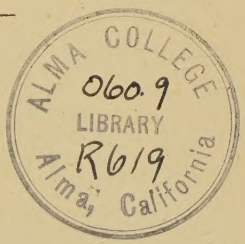

ROMAE

TYPIS CIVILITATIS CATHOLICAE

1869.

7046

A. R. P.

PETRO . BECKX

PRAEP. GEN. SOCIETATIS . IESU

IN . MEMORIAM . FAUSTISSIMI . DIEI

NON. MARTII . AN. MDCCCLXIX.

QUO . POST . ANNOS . L. ITERUM . AD . ARAS

SOLEMNI . CAEREMONIA . SACRIS . OPERATUR

COMMENTARIUM

DE . ORIGINE . ET . PROGRESSU . SOCIETATIS

USQUE . AD . EIUS . CONFIRMATIONEM

IUSSU . EVERARDI . MERCURIANI . PRAEP. GEN.

A . P. SIMONE . RODRIGUEZ . CONSCRIPTUM

NUNC . PRIMUM . IN . LUCEM . EDITUM

IOS. BOERO . PRAEF. ARCHIV.

PATRES . COLLEGII . CIVILITATIS . CATHOLICAE

OBSEQUII . ET . GRATULATIONIS . CAUSSA

DEDICANT

A. R. P.

EVERARDO MERCURIANO

PRAEPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESU

Saepius a multis, diversis in locis, rogatus, ut modum germanamque rationem, quam Deus Optimus Maximus iam inde a nostrae Societatis exortu servaverit in ea inchoanda et cogenda, litteris mandarem, recusavi; neque ad scribendum potui renuentem animum appellere, cum aliqua, quorum nondum memoria exciderat, ea de re percontantibus, brevi narratione patefacerem: quae, ut tuae Reverendae Paternitati id praecipienti libenter obtemperem, nunc scribam, metuens ne multa mihi homini seni prorsus omittantur, cum, et minus firma soleat esse senum memoria, et quae litteris sunt custodienda, ab hinc annos quadraginta contigisse constet. Illud vero in primis, tuae Reverendae Paternitati dicam, cogitantem me saepe, qua ratione a tam exiguis principiis ad tantam amplitudinem, solius Dei potentia, Societas fuerit evecta, recordari etiam memoriaque repetere, quemadmodum ab eodem rerum omnium auctore Deo primus parens noster Adamus, totius generis

humani principium et caput, ex argilla et luto fictus fuerit; tum etiam quam admirabili ipsius consilio haec pulcherrima universitatis machina, ex nihilo primum facta, dein exornata, ac suo tandem dierum, mensium, et seculorum intervallo in optimum fuerit ordinem redacta. Itaque de Societatis exordio hoc tantum mihi dicendum videtur: A Domino factum est istud, et sicut Domino placuit ita factum est. Qui, ne ulli infinita ipsius sit ignota potentia, ex nihilo, quaecumque voluit, fecit, et ex parvis facit mirabilia magna solus. Illi igitur, ut potissimo Societatis principi et auctori, ob praeclaras in eadem res gestas deincepsque gerendas, honor et laus ab omnibus deferatur.

Sed quo citius hoc, quod suscepimus, nunc conficere possimus, ad rem propositam veniamus. Scimus omnes, qui in Societate sumus adsciti, in magna illa et illustri Academia Parisiensi primam eius speciem et formam a Deo fuisse adumbratam, quo tempore et Lutetiam, et florentissimas alias Galliae urbes occulta, verum pestilens lutheranae haeresis contagio caepit pervadere. Cui malo dein (quae eius est admirabilis providentia et pietas) tamquam prudens paterfamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera, ut occurreret, novis et venenatis in Ecclesiae suae agro erumpentibus iam spinis, novos voluit adhibere operarios, singulari beneficentia tribuens orbi terrarum novam et antiquam Societatem Iesu, ut huius Societatis filii fidelissime, instar Ruth Moabitidis, in spiritu humilitatis et solitudinis sequantur vestigia antecedentium messorum, et colligant in agro et messe Domini spicas remanentes, quae fugerint manus eorum.

Praeterea nostris omnibus notum est, illos, qui primis illis temporibus a Deo fuerunt delecti ad iacienda huius praeclari aedificii prima fundamenta, decem fuisse viros, partim hispanos, partim gallos, Lutetiae in theologicis litteris versatos. Horum primus fuit beatus ilie Pater felicis recordationis M. Ignatius, natione hispanus, ex ea parte Cantabriae, quae vulgo Guipuzcoa dicitur, ab illustri familia de Loyola oriundus; qui postquam fallacibus huius miserae vitae rebus nuntium remisit, et se totum divino mancipavit obsequio, semper immenso hominum salutis desiderio exarsit; eumdemque in quamplurimis laboribus constantem divina Sapientia, a qua ab utero matris suae in lapidem quadratum novi huius aedificii fuerat electus, identidem exercuit; quippe tunsionibus, pressuris expoliti, lapides suis coaptantur locis per manum artificis. Quem ut pluribus, ac difficilioribus exagitatum laboribus, in multis denique tentatum, semper reliqui socii tamquam parentem coluerunt, tamquam ducem sequuti sunt. Postremo post annos aliquot Praepositum Generalem Societatis Iesu una animorum consensione declararunt.

Secundus fuit Pater Magister Petrus Faber, ex Allobrogum gente, qui tum familiari, sanctaque Patris Ignatii consuetudine, tum vitae admiratione commotus, prope mirabilem vivendi rationem iniens, sese ex toto corde Deo consecravit, et incredibili caepit desiderio inflammari Hierosolymam atque sacra eius loca adeundi, suamque vitam impendendi in hominum salutem, ut a tenebris eos ad veritatis lumen, ab interitu ad vitam revocaret. Quo in Patre, ut alias eius plurimas omittam virtutes, floruit praecipue rara quaedam et iucunda in tractandis hominibus suavitas et gratia, quam ha-

ctenus in nullo alio vidisse me ingenue fatear. Plane nescio, qua ratione ita se in aliorum dabat amicitias, ita sensim in aliorum animos influebat, ut et morum consuetudine et grata sermonis lenitate cunctos, quibuscum ageret, in Dei amorem vehementer raperet.

Tertius extitit Pater Magister Franciscus Xavier, genere Navariensis, qui quo tempore haec evenerunt, cum duobus aliis antecedentibus Patribus, simul studio litterarum vacabat, omnesque in collegio divae Barbarae in eadem domo, distinctis tamen cubiculis, diversabantur: atque ita eorum opera et familiari congressu adductus Xavier pristinam reliquit vivendi normam, et instituens meliorem, ad proximorum salutem, et sacrosancta Hierosolymae loca perlustranda totum se convertit. Is fortis et constans in suscepto consilio semper fuit, et quamvis iam tanto animi ardore esset incensus, nihilominus se ipsum frangens atque superans, adduci potuit, ut publice Aristotelicam philosophiam per tres annos cum dimidio profiteretur in collegio, si probe memini, Beluacensi. Quo egregie functo munere, in secretum quemdam locum sese abdidit, ut orationi, corporis castigationi, confessioni et sacro Christi convivio assidue vacaret; saepius cum P. Ignatio, raro cum aliis sociis communicans. At in corpore affligendo incauto, sed pio quodam fervore aliquando correptus, funiculis rigidis quidem et inter se se bene colligatis, ita lacertorum toros et coxendices religavit vehementer, ut intumescerent, et funiculorum vix ullum appareret vestigium: tantusque erat tumor, ut eos abscindendi nulla esset spes. Interim tamen fiebat oratio a sociis cum ingenti dolore pro eo: sed hoc incommodo duos fere dies acerbissime

iactatus, metuentibus sociis, ne saltem alterum brachiorum, quod arctius fuerat constrictum, scinderetur, singulari Dei misericordia (me prorsus ignorante repentinae sanitatis rationem) plane convaluit; ut tam multi homines tum Christiani, tum a Christi fide alieni, tandem ipsius opera et diligentia sempiternam felicitatem assequerentur. Deo igitur totius bonitatis auctori gratiae agantur ingentes.

Quemadmodum vero diximus, patrem hunc in secretum locum secessisse, ut orationi diligentius mentem intenderet, non erit abs re, quid alii patri, eidem occupationi intento, contigerit, hoc loco inserere. Patrem igitur alium in cubiculo domus cuiusdam civis se ad expianda crimina generali confessione parantem, ut mos est in Societate, domestica quaedam ancilla, statim a prandio, verbis aggreditur blandis, ac impudicis lenociniis tentat, ut conceptam impuri sceleris turpitudinem admittat: resistit pater, ac repugnantem a se repellit: tandem repulsa graviter dolet, hominemque relinquit pudefacta; iamque excedens, vere, inquit, rusticum et agreste animal es. Quo ex periculo, aliisque huiusmodi non minoribus, pater hic, adiuvante domino, evasit victor.

Quartum locum Lusitanus quidam natione obtinet, qui ob indignitatem, nomen habere inter alios adeo excellentes perfectosque Dei servos non meretur. De quo ne series narrationis interrumpatur, illud unum dixerim, fuisse hominem divinitus iupulsum, et a Deo ad anteactae vitae rationem in divinum obsequium commutandam mirabiliter incitatum. Addiderim praeterea numquam eum antea cum Patre Ignatio egisse, sed tantum illius eximiae sanctitatis audita fama, decrevisse animi sui sensa omnia, ac cogitationes illi aperire; ignorantemque quid tres alii animo versarent, statuisse

Hierosolymam contendere, totumque suae vitae tempus ponere in proximorum salute procuranda.

Fuit quintus ab iis quatuor, decurso fere anno, Pater Jacobus Laynez; sextus autem post Laynez, hebdomada transacta, Pater Alphonsus Salmeron, hispani ambo, qui saluberrima quadam directione in via Dei a Patre Ignatio eis tradita, tantum divino beneficio profecerunt, ut cum alter alterius consilia ignoraret, uterque decreverit saeculi illecebris nuntium remittere, navigare Hierosolymam, vitaeque genus illud deligere, quod a caeteris iam fuerat susceptum. Facio de his simul mentionem, quia simul ambo ex Hispania Lutetiam venerunt addiscendi gratia, ambo eodem ferme tempore eamdem sententiam, eamdemque vivendi rationem amplexi sunt.

Septimus paulo post superiores duos patres fuit Pater Nicolaus Bobadilla Hispanus, qui sancta etiam familiaritate Ignatii permotus, idem quod alii amplecti decrevit; et quidem antequam quid illi sequerentur, haberet exploratum; quod tam huic, quam aliis patribus contigit; nam postquam unusquisque eorum ultro et sponte sua apud se statuerat Dei servitio praedictoque vitae instituto se omnino devovere, tum demum illi aperiebatur esse alios, qui totos se se simili vivendi rationi consecrassent. Quibus cognitis quantum laetitiae, quantum iucunditatis, quantum consolationis et animi ad permanendum in proposito caperent, verbis explicari non potest.

Pater Claudius Iaius, natione Allobrox, ex oppido Patris Fabri, vel certe ex aliquo vicino, octavum locum tenet inter alios. Huius ad caeteros accessio sic habet. Cum negotii gerendi causa Parisiis Faber in patriam venisset, Claudio

iam id temporis sacerdoti, ab omnibus bene audienti, et in natali solo quiete commoranti persuasit, ut Lutetiam, theologiae diutius vacaturus, proficisceretur. Nec vero memini, utrum Ignatium ante profectionem Lutetia in Hispaniam Pater hic offenderit. Memini tamen cum duce Fabro in spiritalibus rebus processisse; atque ita non multo post eius ad Parisiensem Academiam adventum, eiusdem propositi socium ad septem primos accessisse.

Nonus fuit Paschasius Broetus Gallus, sacerdosque iam illo tempore, ex provincia quae vulgo Picardia appellatur. Decimus Pater Joannes Codurius, ex eadem provincia oriundus; qui in numerum aliorum fuit admissus paulo antequam Parisiis patres exirent, peregrinandoque Venetias, et Hierosolymam versus contenderent. Vocavit vero hos duos Dominus ad Societatem Superiorum octo patrum post profectionem Ignatii Parisiis in Hispaniam; propterea in spiritalibus exercitationibus ducem habuerunt Patrem Fabrum. Hic est modus, et series, quam in aggregandis primis patribus, ineunte Societate, divina providentia servavit.

Perseverantibus itaque septem primis patribus (nondum enim reliqui se dederant in eorum societatem) in diesque magis, ac magis novo desiderio novoque sui propositi ardore incitatis, agi coeptum est de tempore, quo e finibus Parisiensibus, ad exequenda bonis initiis suorum animorum desideria demigraretur. Et quoniam decreverant (eos Domino reducente ab Hierosolymitana peregrinatione) procurandae proximorum saluti se totos tradere, visum est theologicis adhuc litteris, per annos ferme tres, amplius studendum, neque aliquam exterioris hominis mutationem faciendam, sed eodem modo, quo ad illud usque tempus,

perseverandum. Oportere etiam, iudicatum est, rem adeo gravem, atque arduam, tantaeque difficultatis et ponderis, prius Deo aliquandiu commendari; maioribusque virtutum praesidiis munienda pectora ad progrediendum ulterius, ad impedimenta superanda, et aliis, quae saepe intendi solent, periculis occurrendum.

Deinde longam post disputationem, ad maiorem rei firmitatem statutum est, ut sese omnes voto obstringerent paupertatis, castitatis, Hierosolymam navigandi, et post reversionem, Deo adiuvante, proximorum salutis tam fidelium quam infidelium omni sollicitudine procurandae, divinum verbum omnibus praedicandi, sancta denique confessionis, et eucharistiae Sacramenta absque ullo stipendio ministrandi; statimque explicarunt patres non teneri se paupertatis voto, dum Lutetiae in litterarum studia incumberent, posseque libere viatico ad Hierosolymitanam peregrinationem uti necessario. Voverunt praeterea nihil se unquam accepturos pro sacro Missae faciendo, fatentes tamen ingenue licere, et pro Missarum sacrificiis, et pro aliis rerum divinarum caeremoniis obeundis, stipem accipere. Verum illi quo arctius paupertatem et evangelicam perfectionem amplecterentur, licitis etiam rebus sese voluerunt ultro abdicare, ut quoad fieri posset, haereticorum calumniam malitiamque vitarent, omnem illis praecidentes occasionem asserendi id fieri specie pietatis, ut ita quaestus facerent maximos, et ditiores ac locupletiores redderentur. Quoniam vero nonnulli ardenter cupiebant infidelibus evangelicae veritatis lucem praeferre, coeptum est ea de re tractari: cumque iam apud omnes mira quadam animorum alacritate, esset statutum, vitam ipsam si opus foret con-

stanter fundere pro re quapiam, quae ad maiorem Dei cultum et venerationem spectaret, in eandem omnes sententiam venerunt; ardentius illi quidem, vel minus inflammate, secundum mensuram donationis Christi. Haec porro ipsorum vota Christi fidei propagandae, communi omnium consensione ita fuerunt temperata, ut Hierosolymam omnes navigarent, ibique rem hanc Deo rursus commendarent. Quod si tunc, inquiunt, haec pluribus sententia probetur, oblatam nobis divinitus occasionem arripiamus. Nam quae meliorquaeve propitior potest offerri? At si plures in oppositam sententiam eant, omnes simul, nulla facta disiunctione, redeamus. Statutum praeterea est, ut si intra unius anni circulum, postquam Venetias ventum uisset, omni adhibita diligentia, Hierosolymam navigare non liceret, nullo obstricti voto Romam (quod faciendum etiam erat hominibus iam reversis Hierosolyma) contenderent; summi Pontificis ad pedes sese abiicerent, illum suarum cogitationum participem facerent, vitamque suam hominum saluti consecratam declararent; tum demum quid hac in re consilii praestaret Pontifiex, suppliciter ab ipso quaererent. Quod si divino numine afflatus haec suscepta consilia comprobaret, tunc quo melius res cederet, liberam ubique terrarum ad concionandum, confessiones audiendas et sacrum eucharistiae epulum exhibendum facultatem efflagitarent; darentque operam, ut intelligeret summus Pontifex paratos esse se, pro ipsius arbitrio, ad annuntiandum Christi evangelium sine ulla tergiversatione per totum terrarum orbem, etiam in locis Turcae subiectis aut aliis tyrannis a Christi religione abhorrentibus. Haec prima Societatis nostrae, Pater admodum Reverende, lineamenta fuerunt. Votum autem, si recte

memini, primo nuncupatum est anno 1534 die Augusti 15 et eodem Beatae Mariae Virginis Assumptioni sacro, quam quidem Virginem cuncti patres fautricem hac in re, adiutricem atque advocatam apud filium Iesum Dominum nostrum susceperunt: deprecatorem etiam adhibentes B. martyrem Dionysium, cuius in sacra quadam aedicula vota haec primo fuerunt emissa.

Locus ad faciendum hoc votum decreverunt ut esset sacellum illud B. Dionysii, quod in medio monte Martyrum situm est, distans ab urbe mille fere passibus, solum, remotumque ab omni tumultu, hominumque conventu. Et quo ardentius hoc suum holocaustum Deo offerrent, ieiunium, divinarum rerum meditatio, peccatorum expiatio aliaeque corporis afflictiones praecesserunt. At voto huic, quod duobus consequentibus annis, eadem ipsa die, eodem loco et sacello divi Dionysii, eadem caeremonia confirmarunt, certis quibusdam de causis Pater Ignatius non interfuit; omnia tamen ex eius consilio et iudicio fiebant. Dubito etiam, an secundo anno Pater Claudius Iaius huiusmodi confirmationi voti interfuerit; qui tamen tertio ac ultimo affuit, una cum aliis duobus patribus, qui postremo reliquis sese adiunxerant.

Nemo igitur externus aderat praeter patres: fecit sacrum Missae P. Faber, et antequam epulo divino socios reficeret, ad eos conversos manibus tenebat sacram Hostiam: illi fixis humi genibus, mente Deo inhaerentes, singuli suo loco votum fecerunt clara voce, quae ab omnibus audiebatur; tunc sacram simul receperunt Synaxim: reversus autem ad altare Pater, simili modo ante sum-

plionem vivifici Panis votum fecit ita distincte et perspicue, ut ab omnibus exaudiretur.

Illud hic ausim tuae Reverendae Paternitati affirmare, a prioribus illis Societatis patribus, qui sese tunc vere, et ex toto animo Deo devovebant, holocaustum illud ea alacritate, ea voluntatum abnegatione, et spe in divina misericordia posita, fuisse oblatum, ut mihi ea de re saepe postea cogitanti, ingens animi ardor incidat, novus pietatis accrescat affectus, et in incredibilem adducar admirationem. Deo igitur pro tantis in nos muneribus immortalis sit gratia, atque sempiterna laus, quia memor fuit nostri, faciens nobiscum misericordiam suam.

Quibus peractis reliquam diei partem prope fontem (ubi divus Dionysius abscissum caput praeferens, fluentem e se sanguinem abluisse fertur) ad radices montis situm, e transverso sacrae illius aediculae, in qua vota fuerunt emissa, magna animorum laetitia et exultatione exegere patres; de inflammato illo studio, quo in divinum obsequium incitabantur, inter se colloquentes. Et iam occumbente sole, domum reversi sunt, laudantes et benedicentes Deum.

Postquam patres inter sese de hoc ineundo vitae instituto tractare coeperunt, semper cum studiis litterariis Sacramentorum frequentationem copulandam esse existimarunt. Atque ita singulis diebus dominicis, et praecipuis anni solemnitatibus, conscientiae sordes eluentes Christi corpus sumebant. Unde eorum admonitionibus, et exemplo plurimi studiosi litterarum multique ex populo Parisiensi sunt inducti ad frequentanda eadem Sacramenta. Haec cum videret humani generis hostis importunus, novitate rei

permotus, coniecturis forte iam assequens non parvam ex ea re iacturam se fore accepturum, aliquibus ex scholasticis hispanis persuasit, ut ad civitatis Inquisitorem Ignatii nomen deferrent. Illi falsa quadam persuasione decepti, nimioque zelo delusi adeunt iudicem: putare se, inquiunt, falsae et contagiosae doctrinae venenum ab Ignatio clanculum instillari; nihil tamen certi asseverant; Inquisitor diligenter rem perscrutatur; comperit toto caelo eos aberrare; piasque et sanctas ab Ignatio edoceri divinarum rerum meditationes. Qua ex re sumpsit occasionem dandi se in amicitiam Ignatii, caeterorumque sociorum, quos semper deinceps amavit. Labor hic magnum postea peperit emolumentum: nam aliquot annis post, coorta Romae gravissima fictarum criminationum tempestate, inter alia quae patribus imponebantur (ut latius suo loco dicam) illud erat unum, nostros fugitivos homines esse, et Lutetiam reliquisse propter haeresis crimen. At immensa Dei misericordia, qui omnibus rebus sapienter providere solet, factum est, ut Inquisitor ille Parisiensis Romae tunc ageret, qui de re accurate rogatus, multa in favorem patrum dixit, multa de diligentia a se adhibita, dum in eorum mores et vitam inquireret; demum multa disseruit de eorum innocentia, integritate vitae, et vera religione; eosque affirmavit tantum abesse ab haeresis suspicione, ut etiam profecti magnum sui desiderium Parisiis omnes reliquerint. Interim valetudine laborabat Ignatius, et praecipue gravissimis stomachi doloribus conficiebatur. Quare medicorum consilio, sociorumque persuasionibus, in Hispaniam est redire coactus; atque experiri, num loci mutatio, nativique soli salubritas sanitatem ali-

quam afferret; ita enim affectus, nullius erat futurus laboris capax. Patrem abesse, ut par erat, dolebant socii; nec tamen propterea ardor ille animi ad perseverandum in votis refrigescebat. Erat enim spes eorum et fortitudo in Deo posita. Quemadmodum enim unusquisque per se ac ultro, priusquam alterius vocationem aut propositum audiret, ad hanc unam vivendi normam coepit aspirare; ita apud se firmiter decreverant, etiam aliis deficientibus, manum mittere ad aratrum, nec respicere retro. Itaque Pater Ignatius anno et eo amplius, antequam patres Parisiis proficiscerentur, in Hispaniam rediit; et ex Hispania, sanitate aliqua ex parte recuperata, Venetias venit, ibi patres expectaturus, ut ab illis fuerat constitutum.

Instabat iam dies theologicis litteris finiendis, et profectioni ab urbe definitus, cum socii per epistolas Ignatii intelligentes Venetiis illum iam esse, iudicarunt diem ad proficiscendum Parisiis praestitutum, octavo nimirum kalendas Februarii anni 1537, qui sane dies conversioni divi Pauli sacer erat, praecurrendum, excedendumque esse, ut revera factum est, die 15 mensis Novembris anni 1536. Ideo autem praeveniendum tempus existimarunt, quia crediderant faciendam necessario moram esse propter itinerum difficultates et pericula. Erat etenim aditus e Gallia in Italiam et in alia loca interclusus, propter gravissimum bellum nostris sceleribus excitatum inter Galliae et Hispaniae reges.

Ante profectionem, duos in Academia singulari sapientia praeditos, et doctoratus laurea insignitos viros adeunt patres, ut sui propositi rationem exponant: laudant illi rem, approbant, extollunt; multis tamen difficultatibus et

periculis obnoxiam esse demonstrant. Doctor etiam alius pietatis et litterarum opinione commendandus, cum Patre Fabro, quem maturare Parisiis profectionem audierat, de ceteris sociis nihil dum tale cognoscens, ita est loquutus: Verum ne de te audio, Faber? tu ne Parisios relinques? tu Lutetia tanto cum tui animi dispendio abibis? Ego profecto sic arbitror, te sine lethali culpa hinc discedere non posse, cum certissimum multis hominibus remedium auferas, et in incerta aliorum hominum salute operam ponere contendas. Neque hoc leviter dici a me putes; si enim voles, universis Parisiensibus in theologia facultate doctoribus convocatis, id tibi firmissimis rationum praesidiis confirmabo. Divina tamen providentia longe aliud constituerat. Accidit quoque sub idem tempus, dum profectionem patres pararent, ut insperatus Pompeiopoli nuntius ad Xaverium veniret, qui retulit electum ipsum esse in Canonicum ecclesiae Pompeiopolitanae. Quae forte res instabili et fluctuanti homini aliquam afferre perturbationem posset. At ille haec iam et maiora alia pro nihilo reputabat. Haec sunt, quae breviter de Societatis ineuntis rebus Lutetiae primum gestis potui scribere; omnia eorum iudicio committens, qui ea firmius memoria retinuerint.

Posse Hispanos homines Galliam transire, cum tantum arderet bellum inter reges illos potentissimos, difficile admodum videbatur. Nihilominus re considerata, visum est tutius iter e Gallia in Ducatum Lotharingiae, quae nec a Gallis, nec ab Hispanis dissidebat, sed utrisque erat amicitiae foedere coniuncta. Regio haec quadam ex parte Galliam; ex altera Belgiae ditiones quasdam attingit; tertium vero eius latus Helvetiis est vicinum. Hac autem statuebant patres

Germaniam ingredi, per quam et Hispani et Galli habere iter poterant; longum illud quidem, sed paulo tutius. Nam spatium illud conficiendum Parisiis Italiam versus, erat instar lunaris semicirculi, aut duorum laterum trianguli; cum, si recta pergendum esset, unum duntaxat latus conficiendum restaret. Verum necessitate coacti longum illud iter, sed aliquanto securius ingressi sunt.

In hunc autem modum patres Parisiis profecti sunt; oblonga, sed trita veste, in modum Parisiensium scholasticorum, ibant induti; manibus gestabant baculum; galero tectis capitibus; propendebat e scapulis mantica ex corio, ubi Biblia, Breviarium, et nonnulla scripta asservabantur; suspensum e collo Rosarium omnium oculis patebat; fimbrias prolixarum vestium, ne impedimento essent hominibus, qui pedibus iter prosequerentur, sursum reductas premebant cingulo. Illo igitur die, quo egressi sunt, divinae prorsus fidei concrediti; at traditi gratiae Dei, ita exultantes, et quasi diem festum celebrantes caeperunt iter habere, ut prae laetitia, vestigia humi figere haud-quaquam viderentur.

Quinque aut sex ferme diebus, prius aliqui e sociis decesserant Meldis (quibus vulgo Meaux, ni fallor, nomen est) reliquos, qui Parisiis quaecumque supererant pauperibus interim erogabant, expectaturi. Haec urbs octo et quadraginta millibus passuum, ut puto, distat Lutetia Parisiorum. Prima autem nocte itineris in eam instituti, tumor quidam ita magnus et sanguinolentus in humero cuiusdam patris eminere visus est, ut vel ipso aspectu metum et horrorem iniiceret: tota nocte gemuit pater et doluit, modo in hanc modo in illam terrae partem (quae illi le-

ctus erat) se volvens, moeroreque afficiebatur non mediocri metuens, ne propter tumorem illum a prosequendo itinere impediretur. At illucescente die, temporeque dandi se viae instante, respiciens pater, non modo tumorem non reperit, sed ne vestigium quidem ullum tumoris.

Dabis mihi hoc loco veniam, Reverende admodum Pater, dum a proposito declinans, rem non minus gratam, quam miram brevi oratione complector. In civitate Meldensi expectabant patres venturos socios; interimque maiori ex parte, ut rei divinae interessent, aedem divi Fiacrii, quae ab urbe circiter duo passuum millia distat, singulis ferme diebus petebant. Divus hic Fiacrius, ut fertur, cuiusdam Angliae regis filius haeres, aeterni imperii inflammatus desiderio, terrenum reliquit, in remotas concedens regiones (atque adeo a suis aliquandiu quaesitus nusquam comparuit) in quibus sòlus, nemini notus in summa vivebat paupertate. Tandem venit in hunc locum, ubi ostiatim eleemosynam cogens, in silvam arboribus tunc densam, nunc ipsius Fiacrii aede extructa nobilem secedebat: ibi dum cellulam aliquando sibi e trabibus parat extruere, bacillo, quo innitebatur, locum designat; designantem spissae arbores radicitus evulsae, facile cadentes sequuntur: rem miram casu vetula intuita, clamat, vociferatur, hominem appellat veneficum insignem. Fiacrius visum fuisse se dolens, sedet super lapidem durissimum, qui quasi mollis, et ex arena esset, sessionem percommodam sedenti Fiacrio praebuit (lapidem ego vidi, et sessionis vestigium hactenus perseverat), Sedens Dominum deprecatur, ne foeminae ulli, quando in vita id non licebat, aditus ad eum locum pateat, in quo sepultus iaceret; ideoque hodie in

sacello, quem locum ille sibi olim in domicilium delegerat, ferreis clathris obsepto iacet, ne inscia foeminarum plebecula illuc gradum ferat, unde revocare eum haud possit; quod multis, quae rem despicatui habentes sunt ingressae, contigisse frequens est sermonis hominum celebritas.

Sed ad rem redeamus. Pauperibus cum distribuissent quae supererant, Parisiis egrediuntur reliqui socii; et iam unius diei fere confecto itinere, prope diversorium a via aliquantulum seiunctum, praetereuntium incessum habitumque nescio qui agricolae, et milites Galli admirantes: Quinam, inquiunt, vos estis? Unde venitis? Quo pergitis? Tacentibus Hispanis, respondent Galli socii: Parisienses scholastici sumus. Instat tamen miles quidam: Et cuiates estis vos? de Carmelitanorum ne familia estis, monachi, an certe clerici? Eia huc accedite; sciendum enim est quinam sitis. At vetula, quae tunc aderat, ad milites, mittite, ait, mittite homines; aliquam enim provinciam reformaturi discedunt. Rident illi, et patres incaeptum prosequuntur iter. In transeunda Gallia, semper interrogantibus patres Galli respondere, suae gentis sermonibus se immiscere, et pro Hispanis satisfacere (excipe tamen duos Hispanos, qui optime gallicam callebant linguam): quod si aliquando de natali solo incidebat sermo, Galli statim patrii soli nomen prodere; Hispani sigillatim hac de re interrogati, scholasticos Parisienses se esse dicere. Hisque responsionibus ita omnia involvebantur, numquam ut sciri posset aliquos esse Hispanos homines in comitatu. Tamen cum aliquis unus ex Hispanis, qui peritus erat gallicae linguae, cum milite Gallo iter faceret, rogatus ab eo separatim

fuit, unde nam esset oriundus? ille, Parisiensis, respondet, scholasticus sum; urget miles: de patrio solo est quaestio, unde tu es? Eamdem pater iterat cantilenam: miles stomachatus proh! inquit, bellua pinguissima, id ego scio: continuoque illum reliquens, abscessit.

Meldis postquam omnes cum ingenti animorum laetitia, convenerunt, de aliquibus rebus agere coeperunt; atque in primis, utrum ex illo loco proficiscentes peregrinationem felicibus paupertatis auspicibus aggredi deberent, corrogantes ostiatim eleemosynam; an potius tantum pecuniae (adhuc enim inter illos aliqua reperiebatur) deferendum esset, quantum ad perveniendum Venetias sufficere iudicaretur? Deinde, simul ne omnes, an divisi in duas partes, an certe bini et bini iter essent habituri? Itaque re commendata Deo, post confessionem peccatorum, et sacrosanctae Eucharistiae sumptionem visum est, iter pedibus faciendum, ut iam statutum antea fuerat; illamque pecuniae summam asportandam loco eleemosynae, quae videretur necessaria ad veniendum Venetias; nec ullam prorsus divisionem futuram. Iter enim faciendum erat inter haereticos, et tempore hiberno, quo itinera nive erant omnia constrata; fierique poterat, ut propter frigoris vim, aut in morbum aliquem aut periculum inciderent, quo ab itinere prosequendo et fine proposito retardarentur. His ita constitutis e civitate Meldensi exierunt, gratias Deo agentes. In itinere autem, bonam partem temporis in oratione, gemitibus suspiriisque ad Deum, et in aliis piis meditationibus ponere; interrogationibus, quo pergerent, respondere: In aedem divi Nicolai, quae est in Lotharingia, multorum conventu illuc religionis causa confluentium celebris, et

quo ipsis etiam veniendum erat. Vix dum a Meldensi oppido, biduo, triduove processerant, cum illos inusitato gaudio perfusos, coeptique itineris laetitia gestientes, duo quidam iuvenes, citatis equis, tandem consequuntur. Parisiis hi quamprimum decesserant, ubi sociorum egressum ac profectionem audierunt. Erat autem iuvenis alter cuiusdam de sociis germanus frater ; alter vero non modo ex eadem ipsius natione ac gente, sed perveteri necessitudinis vinculo eidem obstrictissimus. Socium ergo illi adeunt : quo se ferat, quid mente agitet, quid conetur, sciscitantur ; pericula turbulentissimi temporis proponunt, ac omni tandem contentione de sententia dimovere contendunt. Absterrere fratrem a suscepto consilio frater nititur; revocare amicum amicus contendit; identidem uterque monet, videat quid agat, sibi prudenter consulat, nec vero sit praeceps ; instant acriter, ne inceptum vitae cursum abrumpat, ne concitatam de se spem temere prodigat, ne certissimi indigentiae dedecoris, ac ignominiae telis se obiiciat, ne tot laborum, periculorumque incursibus sese offerat. Quid multa? illas demum ad molliendum eius animum machinas admovent, quae a fratre carissimo, quae a benevolentissimo amico parari potuerunt. E contrario socius utrumque ad idem vitae consortium tentat impellere; sed ut revocari ipse a suo proposito non potuit, ita nec illi a suae vitae instituto divelli. Duo igitur illi iuvenes, cum magno doloris sensu, a socio tandem distrahuntur, Lutetiamque repetunt: socii eodem animi ardore, coeptum iter prosequuntur.

Consueverant autem in hoc itinere diversorium ingredientes, in omnium conspectu genua flectere, Deo gratias

ob beneficia accepta agere, et praecipue quod salvi et incolumes illuc accessissent: egredientes similiter flexis genibus a Deo prosperum iter, in omniumque rerum eventu auxilium et favorem deposcere, tum demum se viae dare. Quae sane res iis qui in diversoriis erant, magnam admirationem movebat, praecipue haereticis in Germania. Hi vero attoniti, externos homines, alia loquentes lingua et habitu dissimili vestitos, contemplantes, latini sermonis peritos, celeriter evocabant. Qui cum peiores, duriores atque obstinatiores sint, statim ad instituendam de fide disputationem nostros lacessebant; eam vero illi non solum non recusabant, verum etiam gravissimis obiecti periculis, falsam eorum sectam et inanem futilemque esse constanter ostendebant: quod facere decreverant etiam si in apertum capitis discrimen vocarentur. Quamvis vero haec saepe saepius contigerint, propterea que longa indigeant narratione, cum ipse brevitatem mihi proposuerim, ne longus sim, illa omittam.

Cum iam Galliae fines egrederentur, quasi ultimum ei vale facientes conscientiae sordes purgarunt ac Christi Corpore sanctissimo se refecerunt; deinde post prandium, venit ad eos Gallus quidam nobilis cum magna armatorum hominum copia; cumque ei contra catholicam et Romanam fidem acerrime disputanti bene a nostris fuisset responsum, excessit.

Cum vero in Lotharingiae limites ventum esset, maximum quidem periculum incurrerunt socii; timendum enim valde erat, ne Hispani internoscerentur, atque adeo spoliati caperentur. Per id namque temporis regio illa militibus redundabat gallis, qui per hunc Lotharingiae tractum, in

quamdam Belgiae provinciam irruperant, iamque multis abactis praedis, ita furenter hinc inde occurrebant, ut in tanta rerum perturbatione, ne ipsi quidem Lotharingiae indigenae, itineribus se committere auderent.

Mirabanturque omnes potuisse patres e militum manibus elabi, qui tunc laxissimis habenis, sine ullo religionis metu, quo sua eos vocabat libido et effraenata audacia, rapiebantur suae libidini servientes.

Aliquando etiam in copias totius exercitus inciderunt ad urbem Metas (Metz vulgo nuncupatur), in quam, cum ea obseratis foribus cunctisque aditibus egregie communitis, militum licentiae interclusa esset; difficillime tandem, Parisiensium scholasticorum nomine, qui recta in divi Nicolai fanum religionis causa contenderent, sunt admissi, inter aliquot simul agricolas, qui suos fundos agrosque relinquentes, petulantem insidiantium militum audaciam fugiebant. Tres in hoc oppido dies fuerunt, usque dum exercitus alio translatus est: atque hinc ad invisendum sacrum et religiosum divi Nicolai tectum discesserunt. Est haec aedes in extremis fere Lotharingiae finibus, qui Germanos attingunt. At huius urbis homines affirmabant patres non terra pervenisse, sed caelo plane devolasse: adeo enim gravia, adeo difficilia in itinere erant pericula.

Hic omnes cum essent, incidit cuidam patri desiderium inveniendi virum aliquem similem illis anachoritis et patribus, qui olim in vastissima Aegypti solitudine vixerant: idque desiderans, aliquorum relatu cognovit ab urbe circiter duo millia passuum virum esse, qui ab hominum coetu et consociatione avocatus in sacra quadam aedicula

solitariam vitam ageret. Sociis insciis, illuc sine mora convolat; aedem reperit fere dirutam, nullique habitatam: revertenti fere ad passus mille ecce robustus vir, in planicie quadam repente obviam prodit: Et tu, inquit, scias oportet puellam pulcherrimam illic (digito locum ostendebat) te expectare, cupereque vehementer te alloqui; veni igitur et me duce illam invenies; tunc in media stans via illi progrediendi ulterius, nullam faciebat potestatem: imo, hinc, addit, quamvis te in omnes partes vertas, nulla evades ratione, quin speciosissimam puellam aspicias. Me ergo ducem sectare. Itaque eo deducta res est, ut ambo iniectis invicem brachiis colluctarentur, et cum neuter ab altero humi sterni posset, repetebat rusticus ille immanis, mecum ne tu? mecum ne tu pugnare audes? Cupiebat iam vehementer pater rusticum a se reiicere; vires igitur colligit, et magno facto impetu, hominem a se excutit. Ille excussus viam patri in civitatem intercludit. Tunc pater, qui tiro adhuc in huiusmodi certaminibus erat et parum excercitatus, subterfugere se posse existimans si in aediculam iterum velociter curreret, cursu citatissimo eo contendit: eadem celeritate hostis illum insequitur. Pater flexis genibus ante aram orat breviter, alioque ostio celeriter evadens ad civitatis viam rustico insectante regreditur: demum ad luctam rursum eodem loco, quo antea, reditum est; sed illius manibus sese pater expediens, quanta posset celeritate hominem a tergo insectantem effugit, vicumque iam in suburbiis ingressus, cum bonam ipsius partem percurrisset, hostem videt manentem et sub porticu quarumdam aedium se recipien-

tem, ac digito ad nasum erecto minantem sibi, quasi diceret: dabis tu mihi, dabis procul dubio aliquando debitas poenas. Atqui pater cum fugeret, nemini se videri credebat; nullius enim oculos in se conversos videbat: et ex lucta ac cursu defessus, multumque, licet maximum vigeret frigus, sudans ad socios venit, nulla ea de re verbum faciens.

Ex hac profecti civitate, post duos vel tres dies, aliam Germaniae, quae partes Caroli Quinti imperatoris et Hispaniae regis sequebatur, adierunt omnes. Eorum adventum cum civitatis moderatores rescivissent, homines accersunt: remanentibus domi Gallis, eunt Hispani sui itineris reddituri rationem. Rogati quinam essent, respondent, se homines Hispanos esse; Parisiis operam litteris navasse, in Italiamque, gratia invisendae Dominae Lauretanae, quod facere certe constituerant, contendere; et hanc respondendi rationem per totam Germaniam diligentissime observarunt. Auditi, tandem fauste ac feliciter abire iussi sunt. Unus autem moderatorum e concilio egressus, latine patres aggreditur, multaque disserit in contemptum peregrinationis Lauretanae; sed illius futilibus, et quae per se cederent, rationibus optime a sociis fuit responsum.

Hinc egressi patres, plus temporis quam unum et dimidiatum mensem consumpserunt, antequam in Italiam venirent. Inter haereticorum fines, frigoris asperitatem perferentes, sermonis et viarum ignari (quae, ut dixi, perpetua erant nive costratae atque occultae) Deum habentes ducem, cui totos sese tradiderant, in quo spem habebant, cuius gratia et amore, summo gaudio animorumque laetitia incredibili, omnibus sese difficultatibus, etiam vitae

dimicationi opponebant; et ita omnia inferiora ducebant iis, quae pro Deo libentissime subire exoptabant.

Deinde post dies aliquot, Basileae, quae celebris Germaniae urbs est, de via faticati, magnis confecti laboribus, frigoris, algoris et nivis saevitate pene exhausti, tres fere dies conquievere. Ibi ad eos saepius de fide disputandi gratia ventitatum est. Nostri audacter venientibus obsistere, eorum confutare errores, sanctae Romanae Ecclesiae veritatem strenue defensitare. Calamitosa haec et infelix civitas a fide orthodoxa desciverat, neque in illa divini cultus vestigium, exceptis concionibus, apparebat ullum. Templum superbum quidem, ac aedificio pulcherrimum; pro aris et Sanctorum imaginibus, plures habebat rotas, conficiendis funibus destinatas. Basileenses haeretici, quo in templo parentum corpora sepulta iacebant, in eo suorum cadavera eo tempore non humabant, imo nec in coemeterio eidem vicino; sed ut catholici christiani faetentia canum cadavera, aut aliorum animantium amandant extra urbis moenia in sterquilinium, ita ea non praeeunte Cruce, non facibus incensis, non pro demortuorum animis adhibitis precibus (nec erat, quod alia uterentur funeris pompa, cum iam essent inferorum suppliciis adiudicati) non denique ullo funebri apparatu, in coemptum agrum inferebant. Eo in templo terra iniecta contecti iacebant Zoinglius, Oecolampadiusque insignes haeretici, et alii complures, nec non Erasmus Roterodamus; vivus etiam in ea urbe tunc temporis commorabatur Carolus Stadius, magnus et pestilens haeresum magister, quales, et praedicti maiore parte fuerunt. Illud autem scitu est dignissimum, tam huius urbis, quam aliarum incolas haereticos, tamquam fa-

naticos et amentes versari miseros. Deus, cui proprium est misereri semper et parcere, illorum misericordia aliquando commoveatur.

Ignari erant socii germanicae linguae, proptereaque interrogare haud poterant, qua eundum esset; unde fiebat, ut saepe itinere deerrantes peragrarent excelsos colles, depressasque valles, nive genua superante. Verum enim vero his omnibus et aliis huiusmodi periculis liberavit eos Dominus. Accidit tum praeterea, ut errore aliquando a via deflectentes ad pagum amplum, cuius incolae si non omnino, at certe non procul aberant a fide catholica deserenda, iam de nocte pervenirent, et ad cauponam diverterent, ubi in compotationibus, commessationibus, cantilenis et saltibus in gratiam sacerdotis, ipsius videlicet oppidi Curionis, qui tunc forte uxorem duxerat, nox tota fuit posita. Uxorius autem ille bonus et egregius sacerdos laetabundus gladio ingenti munierat latus, illumque ostentabat, illum a tergo gloriose erecta cuspide iactabat.

Sexdecim etiam fere passuum millia ante Constantiam oppidum est, cuius spiritalis quoque pastor duxerat uxorem, et filiorum copiosum alebat gregem, pestiferae atque haereticae sectae peritus, in literis, ut prae se ferebat, mediocriter versatus. Hic intelligens accessisse patres, sub noctem, sex aut septem hominibus ex primariis oppidanis costinpatus venit ad eos, valde sane defessos de via, contra fidem catholicam disputaturus: tantumque temporis in disputatione positum est, ut transactis iam aliquot horis, diceret Curio: En iam nox humida caelo praecipitat, suadentque cadentia sidera caenam. Nam crastina die, (ut, quae ipse protulerit, usurpem verba) volo prorsus, ut

domum meam eatis, et videbitis libros et liberos meos. Caenemus ergo, et caenati rursus in certamen descendemus. Placuit consilium. At, inquiunt illi: omnes simul eidem assideamus mensae. Non, respondent patres, ita fiet: cum haereticis et ab Ecclesiae gremio separatis hominibus caenandum nobis est? Non profecto id unquam fiet, non nobis id continget unquam. Tantus iam fidei zelus eorum pectora comedebat. Subrisit sacerdos, aliaque mensa ille suis cum comitibus usus est, et patres alia. Post caenam, instaurata disceptatio est tanta contentione, tantaque cuiusdam patris, qui haereticum pungebat acerrime, efficacitate, ut clericus in summas redactus angustias, tandem inferret: Ego certe sum conclusus. Quid igitur, adiecit pater alius, eam amplecteris sectam, quam tutari non potes? Ille simulans se responsione offensum, surgit furibundus et patribus minans vincula: Vos, inquit, cras in custodiam datos docebo, sciam ne meam tueri sectam, an non? Germanice deinde nescio quid cum iurgio effutiens, hospitio excessit. Socii laeti occasione oblata patiendi, mortemque ob fidei catholicae defensionem oppetendi, dolebant solum ab invicem separari posse. De nocte ergo ad Deum preces supplices fundunt omnes; mane vero albente coelo, domum ingreditur vir, corpore procero, eximia quadam membrorum conformatione, suavi oris splendore, annos, ut ex vultu coniici poterat, plus minus, triginta agens, patresque intuitus fronte hilari: Vos, inquit germanice, me sequimini. Vestrae ego viae dux ero. Subito omnes, renuente prorsus nemine, illum sequuntur, illi se committunt, illi sese credunt: ille eos sistit extra oppidum, transversisque itineribus per octo fere passuum millia ducit, ac

tandem in regiam viam infert. Inter ambulandum autem saepe socios respiciens ac suaviter subridens, ipso oris gestu grato et laetitiae pleno, eos bono animo esse iubebat, nec fraudem, aut periculum aliquod reformidare. Pars erat huius viae quaedam, quae difficilior videbatur; verum circum circa sine ulla nive perfacilis reperta. Sociorum unus terrae solum caepit oculis hinc inde observare, esset ne ibi trita via, et diligentius inspiciens ne vestigium quidem viae regiae, nec transversi ullius itineris extabat. Attonitus ergo novitate rei, quod spatium illud magis arduum sine ulla nive, reliquum vero totum constratum aspiceret, repetebat secum: Proh! quis vir iste est, cui adeo incognita itinera sunt notissima? Sed quoniam ad maiora Deus, qui providentissime constituit universa, socios reservabat, ne in illo oppido interirent, singulariter curavit; namque eos sui ducis beneficio ad regiam viam, in qua iam vestigia praeeuntium viatorum inerant, reduxit. Tandem vero gratus ille, et peramicus ductor, digito sociis, quam sequi deberent, viam ostendens, et risu quodam suavi, modesto, gravique hilaratus, leniter eos dimisit. Recedente eo socii, solos se, desertos et absque praesidio remanere penitus arbitrabantur.

Illo igitur die Constantiam pervenerunt, quae iam illo tempore communi omnium conspiratione a fide catholica defecerat. Erat tamen templum prope moenia extra urbem, in quo sacrum Missae fieri licebat, ita tamen ut qui interfuissent pro illo audiendo, nummum, nescio quem argenteum, denarii valorem propemodum exaequantem, solverent. Inde profecti post duram frigoris asperitatem, diversosque labores, direxerunt patres iter in oppidum, cuius nomen non

recordor, et mille passus ante, in nosocomium eorum, qui tetra et contagiosa laborabant scabie, subito inciderunt. Homines intuita foemina gravis annis, et eorum Rosaria e collo pendentia, coniiciens catholicos esse viros, currit, tollit in caelum oculos, brachia flectit in crucem, germanicequе proclamans, deosculatur Rosaria. Nesciebant patres, quid illa diceret, sed tamen e signis reputabant foeminam esse catholicam. Illa gestu ipso aliisque significationibus se patres iubet opperiri, intransque celeriter hospitalem domum, redit subito sinum Rosariis, brachiis, cruribus, capitibus sanctarum imaginum, quas haeretici per summum scelus violarant, plenum referens; flectunt socii genua humi, quae nive erat adoperta, prosternuntur, imaginumque sanctarum frusta religiose exosculantur: foemina gaudet, exultat, gestit, nec iam animi laetitiam cohibere valens, simul cum Patribus in urbem contendit. Vix portam ingressa, vociferari, clamoribusque magnis (ut ex vocum interpretatione postea intelleximus) haereticos coepit obiurgare. Ecce, ecce, dicebat illa, ecce o scelerati, perfidique homines, ecce e fraudibus compaginati toti, ecce hi christiani viri; nonne dixeratis mihi, fraudulenti, mortales omnes in pestiferos haereticorum errores iurasse? Mentimini, mentimini aperte scelesti; falsum id est, me decipere tentatis? Non profecto decipietis unquam: ego vos novi intus, et in cute. Exploratum deinde nobis est, sanctam hanc anum nec minis nec largitionibus adduci unquam potuisse, ut haereticorum sectam amplecteretur; ideoque e civitate eiecta in xenodochio illo cum aegrotis habitabat. Eam saepe postea haereticus quidam, amentia, et pertinacia reliquas foeminas longe superare assevera-

bat; imo quamvis totus terrarum orbis in veritatem fidei (sic enim ille suos appellabat errores) una consensione iuret, ista tamen pertinax opinioni suae adhaerebit, suam perfracte sententiam tuebitur. Hic saepe patres cum haereticis in consuetum certamen descenderunt; cumque illi citarent aliquot ex sacra Scriptura sententias, respondebant haeretici haud ita rem habere; deinde Biblia, quae ex latino in germanicum sermonem transtulerat Martinus Lutherus, aperiebant, locumque inspiciebant; nam his Bibliis loci fere omnes, quibus falsi eorum errores convinci poterant, vel erant mendosi, vel penitus expuncti. Haec habui, quae scriberem de germanica peregrinatione. Quanquam autem in ea multi alii a patribus fuerint labores exhausti, periculaque suscepta, ea ego, ne longior sim, silentio praeteribo; breviterque perstringam, quae illis postquam Venetias ventum est, contigerunt.

Ventum igitur est Venetias, ibique expectantem Ignatium, magna cum animorum iucunditate, invenerunt; et nulla interposita mora deliberari coeptum est, quid usque ad illud tempus, quo Hierosolymam navigaturi naves conscenderent (erat enim adhuc transigenda dimidia fere anni pars) faciendum esset. Tandem decretum est, partem illius pauperibus serviendo in xenodochiis dandam, partem vero conterendam in itinere, quod Romam essent non ita sero facturi ad benedictionem summi Pontificis impetrandam. Etenim eius facultate et benedictione impetrata, suis rebus maiori cura maiorique providentia a potentissimo Deo prospectum iri, sibi socii omnino persuaserant. Duo igitur nosocomia (alterum sanctorum Ioannis et Pauli dicitur, et incurabilium alterum), in quibus suam pauperibus, atque

aegris sedulo navarent operam in duas partes divisi deligunt. Hic se exercentes aliquando Ignatius, qui in alia habitabat aede, invisebat, et a patribus ipse invisebatur; illi in xenodochiis servire mendicis, lectos sternere, verrere domum, quidquid esset sordium purgare, lavare pauperum aegrotantium scaphia, defunctorum corpora ad sepulturam rite cohonestata efferre, et terra, quam effoderant, religiose obducere, interdiu noctuque omnibus praesto esse tanta cum diligentia, fervore, gaudio et laetitia, ut vehementer mirarentur in xenodochiis commorantes; imo per urbem, disperso rumore, nobiles et primarii viri his de rebus ultro citroque sermones conferrent, et xenodochium, gratia videndi homines, ventitarent, magnam de eorum sanctitate ac doctrina opinionem concipientes.

Illud hic nolim silentio involvi, patres non solum superioribus vacasse studiis laboribusque insudasse, verum etiam summa cura et diligentia cum mendicis de divinis rebus colloqui, ipsorumque spiritali saluti, prout necessitas postulabat, diligentissime prospicere fuisse solitos.

Dum se ita patres exercent, suae quisque carnis repugnantes motus, quos faetor loci, paedor, ac vulnerum horror iniiciebat, superare pro virili parte conabatur. Libere hic, tamquam in immenso campo, posset oratio excurrere; quae ne longa sit, unius vel alterius rei commemoratione contentus intra propositos brevitatis limites continebor. In nosocomio incurabilium leprosus aut leprosi referens speciem, pestifera quadam scabie coopertus totus, unum e patribus vocans: Heus, inquit, amabo te, perfrica mihi terga: diligenter munus obiit pater; inter perfricandum tamen horrore gravi perculsus et quasi nauseans, metuere

incipit, ne in contagiosum morbum incidat. Verum dum se frangere, suique animi motus potius cupit comprimere, quam futura praecavere, digitis saniem radit, tum illos in os immittit, lambit, et sugit: altero die socio rem narrat, et subridens: Somniabam, ait, superiori nocte lepram aegrotantis hominis meis in faucibus haesisse; me vero tussiendo atque excreando illam, sed frustra, evomere fuisse conatum. Caeterum in eo, qui bona fide et zelo se ipsum vincendi rem fecerat, adimpletum est, quod a Christo Domino dictum accepimus: Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Praeterea, multa iam de nocte, pauperem alium lepra infectum in hospitium sanctorum Ioannis et Pauli venientem, cum valetudinarius admittere nollet, vacuum nullum esse lectum asseverans, instaretque nihilominus mendicus, et ille identidem recusaret, socius quidam misericordia commotus, valetudinarium obsecrat uti hominem excipiat: Ego enim, et lectum, inquit, et hospitium praebebo. Admissum igitur pauperem eiusdem lecti facit socium. At pater postero die mane, paupere in xenodochio minime comparente, totus lepra surrexit infectus; nec tamen morbo tristis, sed laetus dicebat aliis: Nihil est, fratres, nihil est. Attamen propter eos dumtaxat tristitia ingenti conficiebatur; sed sequenti die, ita sanus e lecto surrexit, evanescente lepra, ac si numquam hoc gravi et periculoso morbo fuisset oppressus.

In culina xenodochii incurabilium, solebant mulieres tunc, pietatis causa, cibos parare tum feminis, tum etiam viris aegrotantibus. In hanc quotiescumque patres ingrediebantur, ut cibos sui quisque valetudinarii deferret, semper eos femina quaedam torvis oculis aspiciebat, convi-

ciisque, et inhonestis verbis lacessebat. Hinc factum est, ut quidam aliquando socius alteri diceret: Nescio sane, quaenam sit illa femina; quoties enim in coquinam eo, toties mihi succenset, et nescio quid mussitat. Intulit alter: Et mihi etiam irascitur: eam energumenam prorsus existimo; nam cum forte interessem, ipsa attente et efficaciter cum aliis loquens, ait: Vos quinam mortalium hi sint, penitus ignoratis: hi sane sunt magni viri et summa doctrina praediti. Ego, quoad potui, enixa sum, ne huc illi pervenirent, sed nihil demum obtinui. Notavit verba pater ille; statimque in animum induxit, eam a daemone obsessam esse. Cum vero iterum in culinam ingrederetur, immensis ab ea vociferationibus fuit exceptus: qui dum blandis et bonis verbis illam lenire ac mulcere conaretur, corripuit ipsa gradum, atque in ignem se iniicere parans, a femina quae aderat, detenta, perficere non potuit optata. Tum ille certo iam cognoscens, feminam a diabolo occupatam teneri, ipsius manum apprehendit, et ad reliquas feminas, age, inquit, illam sinite; energumena vero caminum a tergo habens, nisi me dimittas, ait, in hanc pyram insiliam: vixque desierat, cum corpus adeo in dorsi spinam ad circuli formam, a tergo flexit suo semper haerens vestigio, ut cum a patre esset pene derelicta, capite ipso flammas fere contigerat; rursumque sese erigens adeo ingentibus vociferationibus replevit omnia, ut et mulieres terrerentur, et multi clamoribus exciti una cum sacerdote, cui xenodochii demandata erat cura, accurrerent. Energumenam mox in templum sacerdos trahit, atque Dei nomine interposito, secundum Ecclesiae ritum, illo corpore cacodaemonem exire iubet. Iussa deinde reci-

tare, *Credo,* non nisi intercise, et male verba aliquot exprimebat, ex hoc, in illud, aliis omissis, transiens; denique cum ad illa verba venisset: *inde venturus est iudicare vivos et mortuos,* horrenda et miserabili voce ingemuit diabolus, stridens: Proh quid agam illo die tremendo! Et mulier aliquantulum tamquam exanimata et mortua substitit. Possem multa alia commemorare de hoc daemone; sed nihil opus est, ut fusius, quam forte expedit, in huiusmodi rebus excurram.

Quamvis a meo instituto alienum forte videatur, sciendum est tamen Italiam, quo tempore ad eam patres accesserunt, adeo a frequentatione Sacramentorum eucharistiae, et criminum confessionis alienam fuisse, ut si quis forte octavo quoque die conscientiam sordidis expiasset et sacram synaxim sumpsisset, statim in ore ac sermone omnium versaretur; amicique, qui in aliis agerent locis, per litteras fierent certiores quasi novum aliquid et inusitatum in ea contigisset. Praeterea sacrosanctum et augustum Christi Corpus hac ipsa tempestate ad aegrotos ita deferebatur, sine pompa, sine ulla comitantium hominum turba, ut necessarium fuerit a Deo miraculum edi, hominesque ab asinis edoceri. *Interroga iumenta, et docebunt te.* Res autem sic habet. Sacerdos caelestem panem ad aegrotum commorantem ruri extra oppidum portans, in agro asinorum gregem offendit: asini venienti Curioni occurrunt, et quasi rationis compotes, humi flexis genibus, ad utrumque viae latus prosternuntur; sacerdos cum puero, quem tantum habebat socium, rei admiratus novitatem et reverentiam ab animalibus exhibitam augustissimo Sacramento, medius inter asellos ingreditur: surgunt illi, eodem, quo

se prostarant, ordine; et quasi pompam ducentes, praeeuntem presbyterum sequuntur: qui cum aegroto erant, attoniti miraculo, quidnam portenderet res illa, rogitabant: presbyter etiam et famulus in admirationem ducti, praedicta narrabant. Itaque sacerdos, postquam Christi augustissimo Corpore aegrum recreavit, egressus, stantibus ante fores communem benedictionem impertivit; qua accepta, asini quoque, qui eamdem expectare videbantur, ad solita pascua prae laetitia exultantes et gestientes abierunt. Id multis testibus diligentissime interrogatis, in publicas tabulas relatum fuit; et Venetiis quo tempore illuc patres pervenerunt, a concionatoribus pro concionibus publice referebatur. Atque hinc traxit originem societas illa, seu confraternitas sanctissimae Eucharistiae sacramenti. Editum vero miraculum hoc est in veneta ditione, et in paraecia cuiusdam oppidi, cui, ni fallor, nomen est Villa Nova, vicina Hastiano Patavini collegii fundo. Et quoniam ego illic fui, atque ut rei veritas elucesceret, diligentiam non levem adhibui, ausus sum hic eius narratiunculam inserere.

Duos menses cum dimidiato in nosocomiis fuerunt patres; et remanente Ignatio Venetiis, Romam profecti sunt, initium paupertati primum hoc itinere facientes : nam solum eleemosynis ostiatim emendicatis vitam alebant, et modo in xenodochiis, modo in palearíis, interdum vero in stabulis, somnum capiebant, lassi, calceis, tibialibus, vestibusque aqua madidis; nec tamen (quod sane magis admirari soleo) in morbum incidebant ullum. In hospitalibus domibus consueverant mendicis doctrinam christianam, aliasque orationes, quarum erant inscii, tradere; ita vero paupertatis erant studiosi, ita illi adhaerebant, ut ne transversum

quidem unguem ab ea discederent; sed tantum cogebant cibi, quantum in praesentia, nihil omnino in aliud tempus reservantes, sufficere iudicabant. Cum iis, qui se forte dabant obvios, instituebant divinos sermones modeste et suaviter: qua in re, et in recitandis litaniis, psalmisque davidicis cantitandis, bonam itineris partem conterebant. Quae cum aliqui contemplarentur, et asperam, quam sequebantur, vivendi rationem animadverterent, ac eorum sancta colloquia, deque divinis rebus frequenter sermones perpenderent, statuebant apud se homines in proxima urbis Romae direptione fuisse versatos; ideoque durissimis suppliciis se affligere, Romamque a Pontifice absolutionem impetraturos contendere.

Venetiis egressi, Anconam versus coeperunt iter habere, ad oram Adriatici maris. In quo sane itinere, duos aut tres dies sine ullo fere cibo (neque enim locus ullus Ravennam usque sese obtulit, ubi cogeretur eleemosyna) transegere socii. Accidebat interdum, ut tum propter cibi inopiam, tum viae labores, adeo redderentur imbecilles, ut nec ulterius progredi, nec referre pedem possent. Ergo omni totius consolationis humanae spe sublata, Deo (quod illis unicum relictum erat remedium) sedulo se commendabant. Atque in iis difficultatibus videre sane erat unumquemque aliorum potius calamitate affici, aliorum potius miseriis et laboribus quam propriis, vehementer commoveri. Itaque eo imbecillitatis aliquando ventum est, ut quidam prae lassitudine iacerent humi, alii super terram sederent: e quibus unus seorsim a reliquis sociis ad alium, qui multum se Venetiis inedia confecerat: recordaris, inquit, Pater, anteactae Venetiis penuriae, quando huiusce laboris ne in

mentem quidem veniebat, cum ambo etiam necessario pane ad corporis sustentationem nosmet fraudabamus? tum recte se ab illo intelligi non dubitans, addidit: id ne mihi rursus eveniat diligenter curabo; polliceor enim nunquam non sumpturum me, modo possim, tantum panis, quantum ad tolerandam vitam, similesque alios exhibendos labores opus esse cognovero; quae verba pietate commotus erga alios, qui ita debiles erant et imbecilles, atque omni humana ope destituti, pater hic usurpavit: subiunxit enim: si mihi, quae quondam fuerat vis illa maneret, si robur quod emarcuit illam ob inediam, quam uterque sustinuimus necessaria in sustentationem minime sumentes, vigeret adhuc, certe pagum perquirerem aliquem, unde auxilium ad hanc patrum necessitatem sublevandam implorarem; unde aliquid adducerem, quod illis foret allevamento. Verum auctis tandem divinitus viribus, ulterius progredientes, ciboque exiguo paululum recreati, coeptum tenuerunt iter. Fluvium deinde offenderunt, qui maximis ac perpetuis imbribus ita excreverat, ut inundantium aquarum copia per passus mille extra alveum affluerit, emendicandoque illo die duos tantum acceperunt exiguos panes; quorum unum vel alterum dumtaxat frustulum singulis in cibum obtingebat, cum pridie nihilo certe lautius accubuissent. Ad ripam igitur fluvii cum venissent patres, rogant portitorem ut ipsos transvehat; renuit portitor, id nequaquam fieri posse asseverans: socii in angustias et famis et fluvii transigendi redacti, rursum quantis possunt precibus a portitore contendunt, se ut traiiciat. Ille precibus fatigatus ad tumulum altera ex parte ripae eminentem eos traducit, digito qua sit eundum, et quo ve-

niendum demonstrans. Illi passus mille aliquando umbilicum, aliquando pectus aequante aqua conficiunt. Ex illa autem aquarum inundatione tandem emergentes, in pinetum propinquum incidunt: subito instigante fame, nuces pineas deturbant, frangunt, edunt. Nimius erat labor, proventus fere nullus, et summum temporis dispendium; quapropter progrediendum esse ulterius visum est omnibus. Haec accidere Dominica in Passione, qua die pater quidam, qui pedem diuturna scabie habebat aspersum, sanatus est. Denique de nocte, madidi, defessi, et fame enecti Ravennae in hospitalem domum fuerunt excepti. Accidit porro, ut tribus quibusdam sociis quibus idem hospitium obvenerat, lectus fuerit exhibitus satis immundus ac tritus, cuius sindones madidae, sanieque valde maculatae erant: nec tamen propterea eorum unus absterritus est, quominus nudus, alter saltem vestitus, se illi committerent. Nam tertius horrore sordium retardatus alio in loco quievit. Quod secum postea cogitans, valde doluit, victum se illo in praelio evasisse. Quod cum imbecillitati, indulgentiae, suique corporis mollitudini adscriberet, iam iam sibi offerri occasionem, ubi id resarciret, valde cupiebat: nec cupienti Deus defuit. Illi namque cum socio alio in hospitales pagi cuiusdam aedes forte venienti, femina, cui hospitii cura erat commissa, nullum lectum habere se affirmavit, uno excepto, in quo aegrotus iacuerat, qui illa die ex morbo pediculari excesserat e vita: sindones autem mundas esse, nec in illis vivum iacuisse aegrotum, sed ei suppositas fuisse iam mortuo ob reverentiam Crucis et sacerdotum, qui, ut defuncti corpus Deo commendarent, terraque contegerent, in nosocomium venerant; qua

in re mulier patrem non decipiebat; nam lustrali adhuc erant respersae aqua, pediculisque maximis, quos morbus ille parere consuevit, refertissimae. Pater igitur, qui semel victus victoriam de se reportare exoptabat, oblatam arripit occasionem; nudum se alacriter in sindones iniicit; et in illum repente irruunt pediculi, tota nocte pungunt, stimulant, hominemque nudum adeo acerbe perstringunt, ut ad sudandum etiam compellant. Verum vicit, se pater, vicit et expugnavit gloriose. Socius autem vestitus in eodem loco recubuit.

Ravennam igitur pervenerunt; indeque profecti bini aut terni ibant, quum tam multis sufficiens victus ex elecmosyna suppeditari omnibus in locis non posset. Erat praeterea pluviosum tempus, frequentibus imbribus flumina inundabant. Adde portitores, dum negant se socios absque naulo, quo carebant, transvecturos, negotium illis saepe facessere non exiguum: atque ita aliquando calamariam thecam cum atramentario, aliquando lineos thoraces pro vecturae pretio solvere cogebantur. Ravennae igitur, dum quidam e patribus pecuniam cogeret ad conducendam cymbam, qua ipse cum duobus sociis in vicinum portum adveheretur, casu venit in aedem sibi nulla ratione notam: ibi ad gradus longissimae scalae elecmosynam petit: iussus sursum ascendere, ascendit; puellasque tres pulchra et eleganti forma, verum dissolutis moribus, et perfricta fronte offendit: cognoscensque ex illarum ore, impudentique licentia, parum eas esse pudicas, celerius quam ascenderat, deorsum redit; hominem puellae instanter vocant, monent, ne regrediatur; nihilo tamen tardius ille descendit; iamque ad imos fere gradus,

in latiori quodam scalae atriolo, concionatorem agit magno ardore ac zelo, prout Spiritus dabat illi: descendunt illae, ut melius concionantem percipiant; iamque signa poenitentis animi praebebant, precipue una ex illis, quae ingentem lacrymarum vim ex oculis profundebat: cum ecce monachus ad ostium inexpectatus se se offert, solus, sine socio, habitu Augustinianorum fratrum indutus, colore fuscus, senex (annos enim quinquaginta et eo amplius videbatur agere) deformi facie, melancholicus, sanguineis et interlucentibus oculis, et ut prae se ferebat, dentium quosdam confractos, quosdam comminutos, et pene exesos habebat; tum hispanice ad patrem loquens, et iracundia ac stomacho exardescens, quasi rem suam ageret: Heus, inquit, Domine, descende isthinc; mitte feminas: quid tua cum illis? Ecquid inducis animum eas a te saniori vitae disciplinae restituendas? falleris, non sane resipiscent; veni, age, veni, mitte eas: cur frustra oleum et operam perdis? missas illas fac et iam descende. Pater ut erat incensus a sententia non destitit. At illa, quae coeperat plorare, tamquam a Deo permota, ad patrem ait: Miseram me et infelicem! quae mihi meae salutis relicta est spes? nulla prorsus, si tecum hinc Romam non commigrem: ibi enim tua industria aliqua recte vivendi ratio se se mihi offeret. Pater feminae locum ut mutet, probamque vivendi ingrediatur viam persuadet; Romam autem in suo comitatu contendere, minime decere significat. Dein feminis relictis, ad monachum, qui omnia haec tristi et vultuoso supercilio audiebat, sermonem convertens: Deus te, inquit, beet; et unde te ita solus, aut quo pergis? At ille, Roma, inquit, profectus Venetias pe-

to; nec multa verba fecerat, cum discessit, et quasi negotium aliquod gesturus, circumibat latum quemdam vicum, instar fori, qui ad oram fluvii protenditur, ubi in cymbas vectores conscendunt; totiesque se modo in hanc, modo in illam partem tanta pernicitate volvebat; toties ibat, toties redibat, ut publicanum potius sollicitum, ne de suo quaestu, aut lucro clanculum aliquid in eo vico surriperetur, quam religiosum monachum agere videretur. Pater eum in tam multas partes frustra se convertentem, atque in hoc loco, repenteque in alio remoto comparentem cum aspiceret, non poterat non vehementer mirari. Cum iam igitur una cum sociis scapham vellet ascendere, ecce femina plorans adest: Et tecum, ait, migratura sum: rem sociis, quid evenisset ignorantibus, pater exponit; multique circumfusi undique ad fluvii ripam, de re quam sciebant, inter se colloquebantur: sed cum patres, femina prius naviculam intrare conante, negarent se simul cum illa ituros, a portitore tandem exclusa, vela fecerunt, multum femina, illis abeuntibus illacrymante.

Ravenna profecti patres, in portum, ad quem fuerunt appulsi, quorumdam relatu cognoverunt inde Anconam usque fluvios aliquos traiiciendos restare. Praeterea quoniam perpetuo pluebat, visum est oportere naviculam aliam conscendere. Eamque sine ullo cibo, sine ullo potu, imo sine ulla pecunia, quam portitori pro vectura penderent, ascenderunt; transactoque deinde integro die, integraque nocte, Anconam delati portorium exigenti magistro affirmant, ne sibi quidem teruncium suppetere. Portitor egressuros eos furibundus negat, imo iureiurando se obstringit e navigio haud dimissuros illos: socii ni-

hilominus hominem rogant, ut aliquem e patribus patiatur exire, qui emendicando aliquid cogat, quo satisfiat. Ille rogatis tandem acquiescit. Is, qui nondum sacris initiatus poterat divinum officium non recitare, bibliopolam adit; vendit illi breviarium ea conditione, ut si intra definitum horarum intervallum, suos illi nummos reddat, continuo (non enim iusto pretio sibi librum bibliopola compararat) breviarium etiam reddat; tunc ad socios confestim regreditur, persolutaque mercede, omnes simul in xenodochium contendunt; in quo duo iam ex aliis erant, qui paulo ante venerant, omnesque (unum modo excipias, qui in hospitali pauperum domo relictus fuit) divisi per urbis plateas ostiatim eleemosynam petunt.

Hic unus de sociis stipem cogens, non procul aspexit alterum in foro nudis pedibus, erecta ad genua veste, inter vendentes feminas mendicantem, et ab hac raphanum, ab illa pomum, ab aliis denique similia cum summa animi demissione accipientem: deinde, cum eiusdem paupertatem humilitatemque quadam ex parte, et ex altera ipsius eximiam eruditionem, singularemque doctrinam copulatam cum egregio ingenio, aliisque animi ornamentis, quibus nomen sibi et gloriam comparare potuisset apud homines, considerare coepisset, non potuit non vehementer admirari, ingentique animi commotione, atque affectu, qui nec litteris nec verbis potest exprimi, incredibiliter affici. Qua consideratione pater ille similibus in eventis uti consueverat, eosque ex illa colligebat fructus, manifeste ut intelligeret indignum se penitus esse tam sancta hominum societate et congressu. Iam vero quo frequentius huic se considerationi dabat, eo ma-

gis in se augeri sentiebat et devotionem et reverentiam huiusmodi Dei servis merito exhibendam.

Sed ut ad narrationis contextum revertamur, eo die adeo copiosa sociis erogata est eleemosyna, ut non solum omnes simul hilari frugalique pauperum victu suam depulerint famem, verum etiam habuerint, unde oppignoratum redimerent breviarium.

Tandem ad augustam Dominae Lauretanae aedem perventum est; in qua cum duos tresve dies in piarum rerum commentationibus et orationibus fundendis consumpsissent, Romam contendunt. Gravissimos in hoc itinere labores, frequentes imbres, paenosaque itinera habuerunt; acciditque ut diem unum, qui ieiunio transigebatur, socii tres, sine ullo cibo, madidi, et lutulenti totum ambulando consumerent; iamque obscura et tenebricosa nocte, quando corrogare stipem non licebat, ad oppidum vel castrum Tolentinum accederent. Quod dum ingrederentur patres, quidam ex ipsis, in neutrum vici latus declinans, medium, qua luti maior erat vis, tenebat iter secum animo et cogitatione repetens: Etsi frequentiores ruant e coelo imbres, ego iam non plus madefiam; quamvis viae luto sordidiores sunt, iam luto amplius infici non potero. Talia cogitanti, paulo post ingressum oppidi, in medio caeno obviam prodit vir, procera statura, recta et eleganti corporis forma, caput habens galero atque os obvoluto pallio contectum, qui cum nihil plane loqueretur, manum patris alteram capit; deinde extendit, extentam aliquot argenteis monetis impositis rursum comprimit; deinde abiens progreditur ulterius, quasi iter haberet. Pater non ex ore, quod

non potuit videre, sed ex corporis statura et forma egregia coniecit hominem annos esse triginta natum, aut certe paulo amplius hac aetate maiorem, et raram quamdam virtutem, ac eximiam probitatem prae se ferre: nihil aliud tamen ea de re tunc animo versans, manum compressam usque ad xenodochium habuit, ibique ea aperta tot invenit nummos, quot necessarii videbantur ad cenam. Alii duo socii, qui ad vici latera incedebant, conspecta pecunia: At nos, inquiunt, virum illum colloquentem tecum vidimus, sed ex te quaesiisse arbitrabamur, quinam essemus. Dum sermones hosce patres conferunt, mox adest mendicus, qui eodem in hospitio erat, et ad socios: Sero, inquit, iam est, boni viri, et locus hic vobis est ignotus: si quid cenandum est hodie, ego libens, dum per tempus licet, tabernarumque fores patent, necessaria emam, et quod visum vobis fuerit, asportabo; acceptis nummis, attulit panem, vinum et ficus passas, quae et ad cenam patrum suffecerunt, et ad suam etiam pauperibus portionem tribuendam. Quamobrem cenarunt omnes, et maximas Deo egerunt gratias, qui etiam in iis, quae minima viderentur, pauperibus suis prospiciebat.

Ubi Romam ventum est, in xenodochium suae gentis se quisque recepit. At eorum, qui in Romana Curia negotia agebant, quidam dicere nostros ad beneficia impetranda convenisse; alii pro certo affirmare fugitivos homines esse, religionumque desertores; et ut habitum exuerent Urbem ingressos. At patres interrogantibus quorsum Romam intrassent, respondebant: Religionis causa, ut ecclesias, piaque Romae urbis loca inviserent; quod opere prae-

stabant. Cum omnibus de divinis rebus communicabant, alebanturque ex iis, quae ostiatim cogebant. Unde curiales aliqui hispani, viri quidem opulenti, bonam de nostris opinionem imbiberunt; et tam hispanos quam gallos in hospitium divi Iacobi receperunt, asserentes neque sibi, neque vero Hispaniae suae futurum honorem si eos homines ostiatim cogere eleemosynam permitterent; atque adeo illis deinceps necessaria semper in cibum tenuem, sed sufficientem suppeditarunt, patribus, quo melius sacra illa et religiosa loca perlustrare possent, minime recusantibus.

Romae per hosce dies doctor quidam parisiensis, natione hispanus, nomine Petrus Ortizius litteris et virtute insignis, a Carolo Sexto in Urbem missum, apud summum Pontificem quaedam agebat negotia. Hic ubi socios Romam ingressos cognovit, adit Summum Pontificem Paulum Tertium, significatque novem theologos Parisienses (Venetiis enim Ignatius remanserat) Romae esse, qui sui magnam concitarent spem, quique paupertatis observantissimi Hierosolymam navigare decernerent: Et tu illos, respondit Pontifex, ad me crastina die adducito: dabis praeterea operam, ut alii adsint theologi; pergratum enim mihi erit, inter prandendum homines de proposita aliqua theologica quaestione disputantes audire. Imperata facit Ortizius; destinata die praesto sunt socii, atque coram Pontifice Maximo prandente, multi qui eius mensam iam circumstabant theologi, modo ex hoc, modo ex illo patre aliquid de theologicis rebus sciscitantur. Post disputationem Pontifex, ut prae se ferebat, laetus surrexit e mensa et contentus. Socii continuo ad surgentis

pedes devolvuntur; cumque iam pedem omnes essent exosculati, Romanus Pontifex expansis brachiis, quasi simul omnes amplecti vellet, latine sic est loquutus: Magnam iucunditatem, magnam animo percipio laetitiam, cum hanc litterarum eruditionem cum tanta video animi demissione coniunctam: si quid vobis, quod ad me attineat, opus erit, libens concedam. Nos, inquiunt illi, tantummodo benedictionem ac facultatem abeundi Hierosolymam suppliciter postulamus. Hanc ego vobis, adiecit Pontifex, libenter largior; credo tamen Hierosolymam vos minime venturos; quae sunt a Pontifice dicta, quia Venetos moliri arma sciebat contra Turcas, ut paulo post contigit. Atque ita ab eo dimissi sunt. Sociis item, qui sacris initiati nondum erant, liberaliter facta est potestas suscipiendi sacros Ordines per tres dies festos, etiam a quocumque Antistite; habita eorum litteratura pro sufficienti patrimonio. Bis praeterea a Pontifice sponte sua, rogante nemine, pecuniam acceperunt; et ab aliis hispanis: unde summa coacta est ducatorum decem supra ducentos in sumptus faciendos, tam pro mercede danda naviculario, a quo transvehendi erant usque Ioppen, quam pro aliis vectigalibus Turcae solvendis. Haec vero pecunia Venetias per litteras a mercatoribus est absque lucro traiecta: eaque postea, ablata omni spe Hierosolymam navigandi, iterum, et summo Pontifici, et reliquis hispanis opera Ortizii reddita est. Quod factum admiratus Pontifex pecuniam non accepit; nec vero patres ea usi sunt.

Statueram hic finem facere; nam quae deinceps scribenda sunt, et notiora esse, et ab alio iam scripta non me praeterit. Nihilominus carptim aliqua, quae vel non sunt omni-

bus satis explorata, vel certe non ita adamussim, ut aiunt, enucleata, perscribam. Reversi iterum Venetias, et ad sua illa xenodochia, cum magna omnium laetitia et gaudio excepti, ac paulo post ad pedes cuiusdam Episcopi Sedis apostolicae, apud Venetos Legati, paupertatis, castitatisque votis pie nuncupatis, initiati sunt sacris Pater Ignatius, Franciscus Xavier, Iacobus Laynez, Alphonsus Salmeron, Ioannes Codurius, Nicolaus Bobadilla, Simon Rodericus, sacerdotiique dignitatem consequuti sunt ipso die divi Ioannis Baptistae ab Episcopo Arbensi; qui postea cum aliquibus agens, numquam tanta se animi laetitia, tantave consolatione Ordines contulisse ingenue fatebatur.

Interea dum se ad navigandum parant socii, certus dispersus est rumor futuri belli; namque Venetos cum Paulo III summo Pontifice et Carolo V imperatore, adversus Turcas conspirasse, fama erat constans. Patres igitur, cum omnis spes eo anno navigandi ipsis sublata esset propter bellorum tumultum, integrum alium, quo voti praestarent religionem, fidemque liberarent suam, expectare decreverunt. Interimque ut melius se ad prima peragenda Sacra compararent, animo occupationibus vacuo, rerumque caelestium commentationibus, atque orationi intento, in loca sola et remota ab hominum concursu bini aut terni secedere constituunt. Quod sane in ditione veneta factum est. Cum enim viros, qui gnari erant huiusmodi locorum, consuluissent, illi Vincentiam, Taurisium, Bassanum, Veronam, Montem Celesium loca esse apprime opportuna ad solitudinem et divinas res tractandas iudicarunt. Sorte igitur Patres Nicolaus Bobadilla et Paschasius Broetus Veronam, Pater Ignatius, Faber et Laynez Vincentiam con-

tendunt; hic in coenobium extra urbem, bellorum turbine olim eversum, solum, desertum, foribus revulsis, sublatisque fenestris se recipiunt, et comportata aliquantula palearum copia, humum ad cubandum sternunt, atque ostiatim eleemosynam emendicant. Pater Claudius Jaius et Simon Rodericus Bassanum sortiti, in aedicula quadam virum solitarium, aetate iam provectum, eximia sanctitate, in illaque vivendi ratione iamdiu exercitatum cum duobus sociis, inveniunt. Senex, quamvis antea firmiter statuisset neminem in suum consortium se recepturum, ideo quod aliqui, quos receperat, votis suis non respondissent; nihilominus nostros amice excepit, suis significans comitibus non potuisse se non eos admittere; dicebat enim bonus ille senex: Animum ita facilem, ita propitium erga illos, ita affectum ac promptum ad eos excipiendum sensi, ut scelus putarem admittere me, si eos excluderem. Iam vero patrum recessum adeo acerbe tulit, ut propterea et illius oris speciem et colorem immutatum conspexerimus. Quamquam vero in cibo, somnoque capiendo, illic austeram vitam traduxerint patres, habitum tamen quo uti sacerdotes soliti sunt, numquam deposuerunt. Inibi pro lecto meras tabulas subiicere; asello, quem habebat senex, comportare vindemiae tempore emendicatum vinum, triticum colligere per areas in messe, quem morem prius vir ille solitarius servare consueverat. Pater Franciscus Xavier et Alphonsus Salmeron in aediculam aliam desertam et solitariam in Monte Celesio sitam venerunt. Ioanni Codurio et cuidam Hosio, qui de novo ad socios se adiunxerat Venetiis, sorte obvenit Taurisium. Per id tempus Vincentiae Pater Ignatius aegrotavit; Simon vero Rode-

ricus in sacra illa Bassani aedicula coepit laborare adeo graviter, ut et morbus lethalis, et medici de eius salute penitus desperarent. Ea de re certior factus Ignatius, licet febri laboraret, surgit e paleis cum Petro Fabro, pedibus se itineri dat Bassanum versus; decem et octo millia passuum, quae interiacent inter Vincentiam et Bassanum conficit, et in itinere convaluit ex febricula; sensitque in spiritu Dei patrem illum eo morbo, quo afflictabatur, minime extinguendum; quod statim Fabro dixit. Deinde cum primum ad aegrotum venit, illum bono animo iussit esse, significans ex illo morbo nequaquam ipsi moriendum. Praeterea, quoniam aegrotum adhuc vestitum ac in tabulis iacentem vidit, operam dedit, ut industria senis illius solitarii, lectus conquireretur, in quo aegrotus pater depositis vestibus iaceret.

Atque in aediculis hisce solitariis, primo a patribus coepta est obedientia coli; voluntaria quidem in hunc modum. Vel bini essent, vel terni, cuilibet socio in alios per hebdomadam potestas erat, vicibusque repetitis parebat idem. Praecipienti ita submisse, ita diligenter se se reliqui subiiciebant, ut non sponte, sed voti vinculo constricti obtemperare viderentur. Deinde cum iam omnes Romae essent, simul iudicarunt potestatem illam in mensem extendendam; quod sane duravit ad electionem Patris Ignatii in Generalem; qui etiamsi toto elapso tempore, ut alii omnes, pareret diligentissime; caeteri tamen eum semper peculiari quadam reverentia colendum, atque observandum iudicarunt.

Nondum illud erat tempus exactum, quod solitudini dandum patres destinarant, cum Vincentiam omnes ad Igna-

tium convenerunt, ut cum eo statuerent, quibus in rebus reliquum tempus, ante Hierosolymitanam navigationem, impendendum foret. Domicilium omnes simul collocarunt in diruto illo coenobio: ubi patres in cubiculo, paleis fere toto constrato, somnum capere; de nocte fenestram fragmentis vetustorum laterum occludere; ea, ut luci pateret aditus, de die removere (nam ianua sine ullis omnino valvis perpetuo patebat); victu ostiatim, ut moris erat, emendicato tolerare vitam; aliquando etiam in plateis solebant habere conciones. Aliqui sociorum hic primum rem divinam fecerunt: sed Pater Ignatius postea primum Missae sacrum Romae peregit; Paterque alius similiter Ferrariae. Duo in morbum inciderunt, admissique in xenodochium incurabilium lectum unum sortiti sunt, angustum adeo, vix ut eos caperet; unde patiendi non levem habebant occasionem. Saepe enim accidebat, ut alter febri aestuans, sindones ac lodices cuperet removere; alter vero frigoris vi correptus, se iisdem fovere optaret. Verum quisque ut alteri cederet, eiusque commoditati potius consuleret quam suae, laborem perlibenter subibat. In vasta igitur huius xenodochii domo, paupere, et ventis pervia, seiuncta tamen ab incurabilium domicilio, humanis rebus fere destitutis iacebant hi patres, cum nocte quadam alteri ex illis, qui se vigilare credebat, divus Hieronymus, cui ille multum erat deditus, specie gravi, venerabili, et multum colenda, apparuit, illumque verbis amicissimis consolans: Tu, inquit, Bononiae hiemem perages, multisque laborum procellis iactabere; quod revera contigit. Ibi enim incidit in quartanam vehementissimam, et ex frigore, paupertate, ac rerum omnium indigentia illum

pallorem, illam contraxit maciem, ita mutatus est ab illo qui fuerat, ut non vivum hominem, sed cadaveris referre simulacrum videretur. Itaque ipsum ego postea Romae cum vidi, ita macrum, exilem, et pene exhaustum, existimavi fieri non posse, ut pristinam recuperaret salutis integritatem, pristinasque vires; imo ad nullam laboris exercitationem prorsus utilem fore mihi propemodum persuasi. Ex aliis vero sociis, addit Hieronymus, quidam Romam, Patavium alii concedent, nonnullis Ferraria, aliquibus obvenient Senae. His autem duobus patribus in xenodochio laborantibus et absentibus, reliqui socii, quod ipsis contigisset nescientes, decreverunt, ut Pater Ignatius, Faber et Laynez Romam; Senas Pater Salmeron et Paschasius Broetus, Bononiam Franciscus Xavier, qui quartana ibi laboravit, et Nicolaus Bobadilla; Pater Claudius Iaius, et Simon Rodericus Ferrariam adirent; Patavium obtigit Ioanni Codurio et Hosio, de quo iam ante.

Ceterum priusquam in has urbes decessio fieret, nonnulli patres in suas illas solitarias aediculas reverterunt, ut impendendum solitudini tempus, in desertis illis locis, totum exigerent. Quo demum peracto, in sua omnes oppida, quo diximus ordine, sunt profecti. Et quidem fere cuncti in xenodochiis, vel in locis, ubi appositum magis et conveniens putabatur, suum ponentes domicilium, cibo in diem ostiatim emendicato, in summa inopia (nec enim panis ipse sufficiens ad victitandum dabatur) vitam alebant; iamque in templis, iamque in ipso foro, homines ad flagitia detestanda, ad mandata Dei et Ecclesiae observanda, ad frequentanda sacrosanctae eucharistiae confessionisque Sacramenta, quae iam pene consenuerant, et

quasi sempiterna oblivione obruta iacebant, vehementer adhortantes concionabantur. Horum autem Sacramentorum instauratione et renovatione permulti in meliorum vitae frugem se receperunt, pravis anteacta vitae moribus nuntium vere remittentes, Deoque quam maximas agebant gratias, tum propter inventum absconditum thesaurum, tum etiam propter praestantem salutaremque animarum saluti repertam medicinam. Quoniam vero res haec illa tempestate nova erat et inusitata, hominibus universis magnam movebat admirationem, illisque maximopere probabatur; praecipue cum patres omnium salutis procurandae studiosissimos, nullisque vigiliis, nullis laboribus, sibi denique non parcentes contemplarentur. At socii, cum in uberes, quos clementissimus vineae Dominus colligebat fructus, oculos coniicerent, famem, frigora, ceterosque labores, quasi suavissima oblectamenta animorum, et singularia divinae beneficentia argumenta, reputabant. Deo igitur pro iis tot tantisque muneribus gratiae et laudes tribuantur immortales.

His occupationibus distenti socii, integram hiemem reliquamque temporis partem, qua perficiebatur annus propter voti religionem integer omnino expectandus, in supra commemoratis urbibus consumpserunt. In quibus omnibus existimo quidem, imo exploratum fere habeo sociis multa digna relatu contigisse. Quae quoniam disiunctis tunc locis eramus, scire omnia non potui: quae autem cognovi, longinquitate temporis, ita e memoria exciderunt, ut ea mandare litteris non ausim. Quaedam nihilominus brevi narratiuncula concludam, quorum firmior adhuc memoria viget. Patavii Codurius ac Hosius, qui-

bus id oppidum obtigerat, cum magno civium emolumento, pietatis officia diligenter obibant, cum exhaustos ab Hosio labores divina providentia debitis praemiis munerandos voluit. Res autem sic habuit. Cum iam multas ad Patavinum populum conciones Hosius habuisset, ardentiori aliquando spiritu succensus, forum ipsum concionaturus adit, atque hac proposita sententia « Vigilate et orate, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit » multa acri concitataque oratione et incredibili animi flagrantia dicit. Verum enim vero confestim aut certe propediem, in eum incidit morbum, ex quo in pauperum hospitio supremum vitae diem morte confecit. Iam vero eius animam, ut ex certis nostrorum hominum sermonibus cognovi, Pater Ignatius, qui tunc in monte Cassinate negotio nescio quo districtus morabatur, in caelum, singulari illustratam splendore, luceque clarissima circumfusam, vidit euntem. Item sacrificium Missae peragens cum ad illa verba generalis confessionis venisset « omnibus Sanctis » perspicue magnum divorum coetum longe lateque coruscantem atque inter ipsos felicissimum Hosium est intuitus. Fuit hic Hosius Malaca oriundus, spiritu ferventissimus, ac in divino obsequio proximorumque salute procuranda plane impiger. Cum autem praeclarum semper probitatis specimen prae se tulisset, longe tamen tunc ardentius in pietatis studia incumbebat cum e vivis excessit.

Solus iam Patavii Codurius manebat, desiderio carissimi socii non leviter commotus : pondere gravissimarum rerum vehementer oppressus. Sed agedum, quae tunc erat inter socios, quam inflammata caritas ! ad solandum

Codurium, et in sustinendo onere sublevandum, accurrit quamprimum alter de duobus illis sociis, qui Ferrariam, vicinius oppidum tenebant. Mirum certe est, quantum huius patris adventus Codurii animum premulserit, quam acres eidem stimulos, quas vires addiderit ad fecundam illam segetem demetendam, quae viventis Hosii industria magna ex parte adoleverat; demortui vero suavissima recordatione feliciter maturuerat. Is porro pater qui ad Codurium venerat, non amplius Ferrariam est reversus, sed Patavii deinceps fuit; unde et Romam ad Ignatium cum ipso Codurio est profectus; etsi intricatis quibusdam negotiis salutis civium detenti, serius aliquanto, quam reliqui, Romam venerint, ut suo in loco diximus. Itaque Codurio pater ille interim adiumento fuit, suamque operam gnaviter etiam impendit, ut Patavinorum civium animi vera pietate ac religione formarentur. Quo sane factum est, ut omnes sibi huiusmodi meritis devinxerint, largosque ac beneficos re ipsa compererint. Etenim, ut cetera praeteream, cum vehementi correptus morbo alter de sociis miser decumberet, a quodam ecclesiastico viro, nobili quidem et bene opulento, in propriam domum est exceptus, liberaliterque ac benigne tractatus. Atqui vir ille pius patris consuetudine ac sermonibus usque adeo profecerat, ut iusiurandum ille postea saepius dederit, annum agi iam, quo abstinuisset ab amica, quam intra domesticos parietes familiarissimam iamdudum habebat, et ex qua prolem etiam susceperat. Sed neque id socii satis esse arbitrati, hominem impellunt, domo ut dimittat, ac honeste locet; quod ita plane factum est. Dum autem alter iactabatur aegritudine, alter et laborantis socii sa-

luti, et proximorum profectui sedulo invigilabat. Diverte-bat porro aliis in aedibus, et a vidua generosa et vere pia decenter alebatur ac plurimis benevolentiae muneribus officiosissime cumulabatur. Huius enim viduae filius, vir sane gravis et doctoratus laurea insignis, ab ipsa summis votis poposcerat, cum in quamdam religiosorum hominum familiam cooptandus discederet, ut suo deinceps loco patrem haberet. Alter tum etiam eiusdem viduae filius carissimus, qui non ita dudum e vita desciverat, dum extremum ederet spiritum, matri commendarat, ut probatissimae vitae patrem, cui ipse esset multo obstrictissimus, in filium quasi sufficeret.

Quamquam huiusmodi beneficentia et largitate parce admodum patres utebantur, nec accipere amplius volebant, quam quae tenuissimo pauperum victui in dies singulos omnino necessaria iudicavissent. Unde cum in eorum discessu, nobilis illa matrona, cuius iam in socios permulta officia extiterant, magnas ipsis viae impensas, atque itineris subsidia liberaliter offerret, nihil plane viatici se affirmant sumpturos. Urget honesta femina, orat obnixe, ut a se saltem sudariola nescio quae velint accipere. Annuunt tandem patres, ne eius caritatis ac benevolentiae argumenta despicere viderentur. Illaque sudariola parat; sed ecce clam et quasi furtim pecuniam iniicit, complicatisque ac obvolutis sudariolis diligenter obtegit; munus tum postea defert sociis quasi leve et exiguum. Illi etsi honestae fraudis prorsus ignari, cum grata animi significatione donum accipiunt, et consalutatam feminam iam demum relinquunt. Venetiis postea in pauperum hospitio, dum sudariola explicarent, fraus omnis detecta est.

Subito enim ad pedes pecunia decidit ac dispergi coepit. Et certe experimento socii compererunt divino prorsus consilio eum dolum accidisse, ut gravis ipsorum indigentia postea levaretur.

Patavio igitur cum discessissent, non levis in plerisque desiderii sensus est consequutus; quin etiam deterreri quidam urbis canonicus, vir clarus ac splendidus, omnino non potuit, quin patres etiam comitaretur. Nec ille sane mille forte passus ab urbe dumtaxat processit, sed Venetias usque pervenit, atque inde Anconam, Lauretum denique (et quidem, an cum famulo, non ausim affirmare) semper in patrum comitatu accessit. Mirabatur crebro is, quod totas socii noctes humi decumbentes transigerent, vitamque durissime tolerarent; querebaturque apud ipsos de sua mollitudine, atque illam vitae ipsam asperitatem veram esse felicitatem, quam ipse deposceret, saepius inculcabat. Atque haec quidem de Patavio succurrunt.

Alia in urbe non modicas in primis difficultates par aliud sociorum exsorbuit, nec leviter suae probitatis ac ardoris impressa vestigia reliquit. Nam ut ad susceptos labores veniam, certe gravissimas algoris et frigoris iniurias subierunt, caelique tunc nimium calamitosi vim miserabiliter tolerarunt. Bruma tunc erat, intempestique dies, caelum pruinosum ac praegelidum, immoderati imbres, tempus perquam maxime nebulosum, cum in hac urbe nostri fuerunt. Illi porro non alio commodius, sed in pauperrimum urbis xenodochium excipiuntur, quod videlicet terrea quaedam erat vastaque domus, nimio plus humida, ventisque circumflantibus pervia. Erat huius hospitalis domus iniuncta cura acriori cuidam vetulae, quae neminem

vestitum tradere se lecto patiebatur ; imo antequam ipsa cubitum iret singulos pauperes in suo conspectu cogebat vestibus et subucula se exuere, ut si qui ulcerosi forent, aut morbida ulla labe conspersi, alio transmigrarent; qui vero sani, depositis in remoto scamno vestibus, ne sindones pediculis lodicesque foedarentur, lecto sese committerent. Atque adeo nostri, quibus unus tantum fuerat in pauperum hospitium lectus attributus, vestes exuere cogebantur, nudique in feminae conspectu cubare. Quamquam quoad fieri maxime poterat in arctissimis rerum angustiis, verenda honestissime tegebant. In xenodochio illi primo excitati somno, confestim surgebant, et excusso e silice igne lychnulum inflammabant, ac paupere cooperti vestitu matutinas preces recitabant, aliisque piis per singulas noctes vacabant orationibus. Vetula autem, haec, quae clam et in occulto a sociis fiebant, diligenter observabat. Quin patres tenui sustentari cibo animadvertens, aliisque paupeperibus christianam institutionem frequenter inculcare, persuasit sibi homines esse summa sanctitate cumulatos, quod et saepe postea cum eximia commendatione praedicavit. Nam clarissima et religiosissima Pescharae Marchio, quae tunc forte in hac urbe agebat, profectionemque Hierosolymam ad sacra lustranda loca iam pridem etiam parabat, cognoscere non ancipiti sermone, sed certa narratione cupiebat de patrum religione et integritate. Atque cum hos duos saepius in quodam urbis templo fuisset conspicata, ad alterum aliquando accessit, hominemque rogavit, esset ne de illa Parisiensium theologorum societate, qui opportunitatem navigandi Hierosolymam opperiri ferebantur? cumque id rescisset, ulterius sciscitata est apud quem diverterent;

quod ut cognovit, xenodochium, nostris absentibus, simulate adit; feminam hospitalis domus curam gerentem caute percontatur, qui qualesve sint socii? illa efficacibus amplissimisque verbis respondet: Plane, inquit, sancti sunt, incorruptis moribus, inculpata vita, mira doctrinae puritate commendandi. Non ipsi edunt, non bibunt, tota nocte orant ac preces fundunt; vidi ego, vidi ipsa saepe dum accurate perscrutarer. Quapropter a Marchione cibum deinceps acceperunt, illiusque opera in aliud commodius pauperum hospitium sunt traducti; ubi et cubiculum habebant, et lectum panemque in noctes singulas, quo tenuiter quidem sed paulo commodius victitabant. Quanta enim inedia ac rerum pene omnium penuria primum laborarint, longum profecto esset oratione complecti: quam ob rem ad alia gradum facio.

Extirpandis in urbe vitiis instanter insudabant, suosque omnes conatus et cogitationes conferebant ad pietatis studium excitandum. Itaque frequenter ab his conciones fiebant, salutaria privatim colloquia apud multos habebantur, Eucharistia saepe porrigebatur, nullamque sibi rei bene gerendae occasionem adimi sinebant.

Quare suffraganeus urbis Episcopus, a quo nulla benevolentia aut favoris indicia nostri acceperant, cum iam tandem inviolatam sociorum vitam, nec sinistra ulla suspicione dignam comperisset, homines peramanter aggreditur; se suaque omnia benigne offert, qua in ipsos benevolentiae caritate sit affectus fuse commonstrat; ad mensam iam inde per singulas hebdomadas aliquoties invitat.

At cum omnes aliquando discumberent, optimus ille Antistes patres in hunc fere modum humaniter alloquitur. Ve-

niam mihi, inquit, dederitis, quod cum is sim, ad quem proborum quorumque patrocinium merito spectet; numquam tamen operam vestris laboribus sublevandis impertiverim, numquam laudatissimos conatus vestros ulla favoris significatione promoverim. Sed nihil profecto, si sapitis, demirandum est, cum tot errorum fluctibus res humanae iactentur, tot fraudum involucris malitiose obtegantur, ut nihil tam augustum esse sanctumque videatur, de quo sapienti cuique ac bene sano suspicio esse non possit. Novi ipse non ita dudum concionatorem spiritu quidem religionis eximium, sermonis efficacitate potentem, opinione sanctitatis singularem. Ecce ad populum conciones habet; accurrunt plurimi vel nomine et auctoritate, vel prudentia et consilio, vel doctrina vitaeque integritate facile principes. Ille audientium animos quo libet impellit, et potissimum ad plangorem et fletum vehementissime permovet. At qualis hic reipsa erat, vir alias omni laude decoratus? Hoc videlicet ipso tempore, quo in omnium oculis ac ore ferebatur, iuvenculam habebat, virili habitu indutam, impurissimi facinoris participem, qua semper comitatus incedebat. Accidit porro aliquando ut, dum ipse pro suggestu esset, multaque vehementi et inflammata oratione diceret, extraordinariam omnes in templo eiulationem sustulerint: ille autem reversus domum, ad adolescentulam. Quid illud, inquit, tibi visum est? an non audientium ego lacrymas abunde concivi? illa vero, concivisti, ait, eorum lacrymas, qui te solum in cute cognoscunt; eas tu mihi, inquit, excita, quae te intus iam pridem cognovi. Concionator igitur sponsione facta, fidem obligat effecturum se, ut sequenti proxime concione eiulatum ipsa edat. Risit illa; sed ad desti-

natam diem, tanta vi ac impetu concionator egit, ut in omnium comploratione vel repugnantem feminam ad maiorem ploratum et lamentationem compulerit. Haec fere Episcopus. Iam igitur vos, inquit, videritis multo, carissimi Patres, an adumbratis religionis ac virtutum simulacris facile fidendum sit. Sed haec atque huiusmodi alia, quae patribus variis in oppidis acciderunt, praetereamus.

Decurso anno, quem ex voto ad navigandum Hierosolymam expectare tenebantur, in diesque magis ac magis bello inter Christianos Turcasque invalescente; Romam patres ad Ignatium illic agentem conveniunt, summo Pontifici omnes simul suarum rerum, ut statuerant, rationem reddituri; deque aliis rebus suo proposito, ac suis rationibus conducentibus, inter sese tractaturi. Interim Pater Ignatius cum sociis Fabro et Laynez in domo vineaque Quirini Garzonii, summa virtute viri, domicilium collocarat. Quoniam vero nonnulli in nostros bene affecti, reliquos socios venturos Romam intellexerant, domum aliam ampliorem locoque commodiorem in menses aliquot conduxerunt, Ignatio persuadentes, ut relicta antiqua ab hominum frequentia et concursu semota (erat enim non procul a coenobio Sanctissimae Trinitatis sita) in hanc demigrarent; quae et ad interiorem erat urbis partem, et ad ministeria Societatis magis apposita videbatur. His igitur acceptis aedibus, in eas tandem omnes post Pascha congregantur. Etsi enim iam ante plerique suis ex oppidis accesserant; qui tamen Patavium patres tenuerant, serius convenerunt. Hinc ad concionandum, antequam sui propositi Pontificem Maximum facerent certiorem, egrediebantur; modo in diversis templis, modo per publicas plateas, inci-

tando populum ad agendam commissorum scelerum poenitentiam, ad beneficentissimum Deum summo amore complectendum, ad confessionis atque eucharistiae Sacramenta frequentanda: ad quae Romanus populus tanto desiderio ferebatur, ut tam multis ad ea venientibus vix possent omnes patres satisfacere. Is tamen sociorum erat ardor, is fervor, ut cibi immemores, suique penitus obliti non nisi e templis reversi hora prandii, recordarentur sumendum aliquid esse, quo corpora reficerent. Sed cum nihil reperirent, ad id cogendum vicatim, satis sane defatigati, tempore importuno et ad stipem colligendam minime accommodato, exibant domo; summaque animorum laetitia hos omnes perferebant labores. Duo item patres Romae in Sapientiae gymnasio theologiam profitebantur. Nam secretos variosque Scripturae sacrae sensus enodabat alter; alter scholasticae, ut vocant, theologiae quaestiones cum summo omnium applausu discutiebat, saepiusque a Pontifice Maximo evocati cum aliis eiusdem Sapientiae doctoribus, de variis difficilibusque rebus theologiae, ad mensam, cum Pontificis erga nos singulari amoris significatione concertabant. Adeo autem per id tempus inauditum inusitatumque erat clericos suggestum ascendere, ut multi vehementi admiratione stupefacti dicerent: Nos procul dubio putamus a monachis solum haberi conciones posse. Praeter solitas occupationes, quibus socii implicabantur, aliae tam multae rerum peculiarium sese offerebant, ut communes iam, et assuetae haberentur; quae cum infinitae propemodum acciderint, scribi vix poterunt. Quam ob rem hoc labore supersedebo, praesertim cum ab alio iam hac de re aliquid litteris traditum sit. Illud unum nihilominus episto-

lae nostrae inseram. Hieme quadam Romae adeo annona laboratum est, adeoque aspera et intolerabilia fuerunt frigora, ut pauperes passim per vicos, plateasque frigoribus conglaciarent, et fame enecti animam de nocte exhalarent, omni humano praesidio destituti. Nemo enim illorum curam gerebat, nemo illos hospitio excipiebat, nemo denique inveniebatur, qui miserorum calamitatibus commoveretur. Ergo patres illorum misericordia permoti, ut acerbissimo, quoad fieri posset, malo succurrerent, de nocte afflictos homines in plateis iacentes conquirere, domum perducere, eorum lavare pedes, panis (quantum esset opus ad eorum vitam alendam) a piis viris surrogare, ligna ad excitandam ipsis pyram, foenum quo humi in strato iacerent, diligenter comportare, demum rudes in christiana doctrina, et aliquot aliis orationibus, quas cum scire tenerentur, prorsus ignorabant, sedulo informare. Mane autem pauperes ad stipem cogendam egrediebantur, eorumque numerus ita aliquando crevit, ut ad trecentos quadrigentosve accederent, domusque eos vix posset capere. Haec res magna populum admiratione affecit, nonnullosque praeclaros viros rerum omnium abundantia circumfluentes, imo et Cardinales ad simile studium pietatemque excitavit. Dicebant namque illi. Ecquid nos non pudet a pauperibus hominibus, quibus ne cibus quidem necessarius suppetit, illustrem adeo, adeo praeclaram et sanctam rem geri; a nobis autem, qui bonorum copia redundamus, simile nihil agi? Multa igitur hanc ob rem coacta pecunia, alium in locum ampliorem translati sunt patrum diligentia inopes, ubi solito melius tractabantur. Nec iis tantum, qui per vicos et vias iacebant pia nostrorum hominum cura subvenit; sed illis etiam, qui

numero circiter duo mille variis dispersi aedibus, in summas redacti erant angustias. Iam vero Urbis gubernatores, comportato frumento, sedulam operam navarunt civibus suis, ne annonae caritate premerentur; imo vero tanto periculo liberati in affluentia et frumenti et aliarum rerum facile et iucunde viverent.

Antequam haec, quae supra retuli, contigissent, dimigrarunt socii e conducta illa domo, locationis tempore peracto, in aliam, in qua, qui habitare vellet, nemo erat; vulgo enim lemuribus, nocturnisque larvis habebatur infamis. Haec porro domus ita patribus fuit ad habitationem tradita, ut neque qui donaret, neque utrum esset a cacodaemone occupata, ulla ratione cognoscerent. In eam tamen cum iam essent propediem commigraturi, aliquot ante scamnis, sedibus et mensis eodem missis, datus est custos unus quidam pater, qui clausis ianuis, dum somnum caperet, ingentem subito strepitum, stridoremque horribilem accepit auribus; tunc sic secum. Si fures, inquit, hi sunt, quod furentur parum, aut nihil sane habent; si daemones, non nisi, quam Deus permiserit, vim mihi inferent; imo si Deus forte vult, ut ego ab ipsis de vita tollar, fiat Domini voluntas: quibus dictis furentem deinde daemonem et ridiculose cavillantem despiciens somnum quiete repetivit. Deinde cum iam socii omnes domi habitarent, de nocte saepe ollas, scutellas, amphoras, vasa denique futilia confringi prorsus arbitrabantur; quae tamen omnia illucescente die, integra inveniebantur. Interdiu, tam diu, quam noctu, spiritus ille nequam ad cubiculorum ostia pulsabat, illisque reseratis, nusquam aderat. Hac ipsa in aede quidam e sociis mor-

bo graviter conflictatus, singulis noctibus inambulante in aula ante suum cubiculum larvam illam umbratilem percipiebat; eiusdemque in vestigiis ponendis apertissima signa observabat. Aliquando etiam diabolus stoream appensam prae foribus elevabat, iniectoque capite, quid intus ageretur intueri videbatur. At aegrotus nihil videns, id fieri ita sentiebat, ac si oculis cerneret. Multa alia pericula, quibus sociorum animis frustra timorem incutere nitebantur noxiae illae inferorum umbrae, possem hic recensere. Sed quoniam longa opus esset explicatione, silentio illa involvenda existimavi. Quamvis non possim duo quaedam non mirari; alterum quod diaboli saepe lusus ac naenias patres deriserint, levissimas hasce nugas flocci pendentes; alterum quod ne illis quidem in mentem unquam venerit sacris ullis caeremoniis lemures de more compellere, ut aedes relinquerent, nullosque amplius tumultus excitarent. Itaque iam ipsis larva illa terrifica ludibrio erat et despectui. In his aedibus accidit, ut nocte quadam unus de patribus e somno excitatus magnis clamoribus in religiosa ac pia verba prorumperet, simulque naribus vim magnam sanguinis emitteret; rogatus ab aliis de re, tacuit: socii tamen, diabolum illius faucibus manus iniecisse, eumque suffocare nisum fuisse arbitrabantur: sed post dies aliquot, dum rem eamdem ex ipso patre quidam sciscitaretur, respondit, somniasse tunc ad impuram se corporis voluptatem trahi, et propter vehementem, quem ad resistendum adhibuerat conatum, tandem experrectum, copiam illam ingentem sanguinis effudisse.

Cum per id tempus nonnulli sacerdotes, egregia sane virtute praediti, pietatis studio incensi nostris se coniun-

gere vellent, rem prius socii ad summum Pontificem deferendam censentes illum conveniunt, significantque vix se ipsos posse, tum a multis aliis rebus, tum etiam a frequentibus confessionum occupationibus expedire: petunt deinde ab eo, sibi facultatem faciat admittendi eos, qui in suum numerum cooptari desiderarent. Pontifex aequum id sibi et gratum videri respondit, atque idcirco suam omnibus benedictionem se benigne impertire, neque posse non multum huiusmodi re delectari. Nullum patres diploma expediendum curarunt; et quia nondum Pontifici Maximo, quid animis molirentur, aperuerant; antequam sui propositi eum facerent certiorem, nonnulla prius quae necessaria erant et postea in diplomate primae confirmationis Societatis, ut paulo post dicetur, adiecta sunt multo diligentius meditari voluerunt.

Quaedam hisce diebus Romae excitata in nostros tempestas est, adeo gravis et vehemens, ut multi sibi persuaderent, imo asseverare non dubitarent nostros homines igni comburendos, alii eos in ultimas terras exportandos, alii misere triremibus adiudicandos. Quibus minis et terroribus infestissimus humani generis hostis sacerdotes duos, qui paulo ante ad socios se adiunxerant, ex urbe concitatos in fugam compulit. Nec dubito quin huiusmodi spectris et larvis tentarit ille ipse hominum communis hostis socios ab Urbe abigere. At illi intrepidi nullam fugitivorum sacerdotum rationem habuerunt, sed inanes deridebant vulgi rumores: si enim, dicebant, haereticos nos esse constiterit, incendio poenam luamus; sin autem innocentes iudicabimur, ea ipsa de re sententia feratur, ut nimirum omnibus compertum sit, nostram famam contra ius et ae-

quum elevari, falsoque ista nobis imponi. Quin etiam Paulo III Romano Pontifici significarunt optare vehementer se, atque adeo demisse supplicare, ut constricti omnes vinculis in custodiam darentur, interim, dum illatarum criminationum veritas omnino elucesceret, ne suspicari forte quispiam posset fugiendum ipsis esse, aut pedem extra Urbem ferendum. Neque enim fas est, aiebant, ut oscitantia nostra, aut incuria, labores ii, quos pro Ecclesia suscipere decernimus, ad nihilum recidant, atque id quod pietatis studium ac ardor coagmentavit, falsae quorundam hominum delationes dissipent ac dissolvant. Ad haec summus Pontifex: Iam, inquit, abunde etiam in vestros mores inquisitum, iam mihi dilucide obtrectatorum calumnia patescit.

Nam occulte Pontifex, qui singulari omnia consilio et prudentia gerebat, sociorum vitam ac institutum iam examinandum curarat. Sed dum iis patres fluctibus ac procellis iactabantur, ne quis moliri eos fugam arbitraretur, Romae manere decreverunt, tum ut Pontifici Maximo rationes rerum suarum explicarent, tum ut suis rebus consultius prospicerent: nec toto illo tempore quisquam alio concionandi, vel in vinea Domini laborandi gratia egressus est, sed omnes simul Romae, nulla facta disiunctione, perseverarunt.

Atque ut a primis initiis et fundamentis huius calumniae capiamus exordium, res sic habet. His diebus Romae concionabatur Augustinus quidam Pedemontanus, eloquens sane vir ex Augustinianorum hominum familia, sed qui earum haeresum, quibus hodierna die complures desipiunt, Romano populo latenter pocula propinaret. Huic duo qui-

dam hispani sacerdotes, magna auctoritate magnisque opibus viri, atque in romana curia iamdiu versati, valde dediti erant, nostrosque homines similiter singulari amore complecti videbantur. Unde factum est, ut socii non dubitaverint eos admonere, ne illius monachi doctrinae consiliisque nimiopere fiderent. Illi, qui iam forte illo tempore aliquid illius veneni obbibissent, admonitionem adeo acerbe tulerunt, ut repente ex amicis facti adversarii de nostrorum fama coeperint maledice detrahere, illis invida aemulatione obtrectare, illos denique contumeliose insectari. Hinc iam improbissimis rumoribus dissipatis, passim dictitabatur, patres haereseos damnatos ex Hispania, Parisiis ac Venetiis fugisse.

Versabatur per id tempus in Urbe Parisiensis scholasticus genere Navariensis, qui et famulus Patris magistri Francisci Xaverii Lutetiae fuerat, in artium facultate vel mediocriter excultus, theologiamque primoribus, ut aiunt, labris dumtaxat degustarat; sed parum is in recto consilio retinendo constans erat. Hic ubi socios Parisiis profectos Italiam versus contendisse cognovit, illos insequutus Venetiis offendit; ibi ab illis obnixe petit, ut in suam ipsum societatem numerumque adscribant; sed patres illius levitatis conscii, id fieri posse omnino negant. Scholasticus deinde Romae ab spe societatis patrum omnino deiectus, dat se in amicitiam Hispanorum sacerdotum; cum illis simul in nostros quasi insaniens sexcenta iacit convicia, eosque improbos esse homines asseverare non veretur. Itaque, ut breviter concludam, aliquot diebus transactis, dolisque detectis, Navariensis hic ab Urbis gubernatore calumniatoris crimine damnatus, quod inique patres

notare ausus fuisset ab Urbe demum relegatur: Hispani vero ambo in vincula coniecti, haereseos convincuntur, et alterius, qui e custodia fugiens ab incendio se eripuerat, Romae est exusta statua; alter vero carceri in perpetuum addictus, sub vitae finem resipiscens, se a vero fidei ac religionis tramite deflexisse cognoscens, acerbe quidem ac dolenter anteacta facinora detestatus est; tandemque a quodam nostro patre in extremo vitae conflictu pie adiutus, diem obivit. Augustinus autem ille Pedemontanus, quia manifeste deprehensum est, eum se profiteri perniciosissimi dogmatis lutherani magistrum et acerrimum defensorem, flammis combustus interiit.

Interea dum patres ex Hispania, Lutetia Parisiorum ac Venetiis, propter haeresim effugisse, et eadem de causa eorum in Hispania statuae igni concrematae dicuntur; Romam (quod singulari Dei providentia cecidisse credimus) convenerunt uno eodemque tempore Inquisitor Fidei Parisiensis Doctor Matthaeus Orius, ex Dominicana familia, qui Lutetiae diligenter in vitam patrum inquisierat; Ioannes Figueroa, qui Compluti Vicarius generalis pro Archiepiscopo Toletano, in cognoscenda vita Ignatii, eiusque doctrina considerenda, severum se et integrum iudicem exhibuerat; Doctor item Gaspar de Doctis Venetiis generalis Vicarius, a quo in eadem urbe, pro Ignatio, cui leves quaedam, sed falsae criminationes fuerant malitiose illatae, sententia etiam lata est: singulique vocati testes, et districte ad iuris normam coram Romano Gubernatore, de doctrina, moribus, vitaque patrum diligentissime quaerente, rogati, multa in eorum laudem dixerunt, amplis eorum virtutem et sanctimoniam verbis commendarunt; et tam qui ex Hispania,

quam qui e Gallia, ac Venetiis venerant, diligentiam a se positam in ipsorum vivendi ratione indaganda patefecerunt, miris laudibus eorum virtutem, atque exemplum extollentes; quin etiam in omnibus semper eos catholicae Ecclesiae germanos filios invenisse testati sunt. Itaque interrogatis tribus his testibus, omni exceptione maioribus, aliisque compluribus, Gubernator Romanus clare animadvertens huiuscemodi calumniam nullo inniti fundamento, imo a communi hoste ad nascentem Societatem vel omnino extinguendam, vel certe aliqua labe aspergendam excogitatam esse, subsequentem sententiam pronuntiavit.

BENEDICTUS CONVERSINUS, ELECTUS BRITONORIENSIS, VICECAMERARIUS ALMAE URBIS, EIUSQUE DISTRICTUS GENERALIS GUBERNATOR.

Universis et singulis, ad quos praesentes nostrae litterae pervenerint, salutem in Domino.

Cum Reipublicae christianae multum intersit eos, qui in agro Dominico, vitae exemplo et doctrina plurimos aedificant in salutem; et item illos, qui e converso potius superseminare videntur zizania, publice notos esse; et nonnulli rumores sparsi essent, et delationes ad nos factae de dogmatibus, et conversatione vitae et spiritualibus exercitiis, quae aliis conferunt, Venerabilium virorum Dominorum Ignatii de Loyola, et sociorum; videlicet Petri Fabri, Claudii Iaii, Paschasii Broet, Didaci Laynez, Francisci Xavier, Alphonsi Salmeronis, Simonis Roderici, Ioannis Codurii, et Nicolai de Bobadilla, Magistrorum Parisiensium, presbyterorum secularium, Pampilonensis, Ge-

bennensis, Seguntinensis, Toletanensis, Viscensis, Ebredunensis, et Palentinensis, respective Diaecesis. Quae quidem eorum dogmata et exercitia a quibusdam dicebantur erronea, superstitiosa, et a christiana doctrina nonnihil abhorrentia: nos pro officii nostri debito, ac speciali etiam mandato sanctissimi Domini Nostri Papae circa haec diligenter animadvertentes, quae visa sunt ad pleniorem causae cognitionem opportuna, inquisivimus, si forte de quibus praedicti culpabantur, deprehenderemus. Quocirca examinatis primum quibusdam obloquutoribus contra ipsos, et consideratis partim publicis testimoniis, partim sententiis de Hispania, Parisiis, Venetiis, Vicentia, Bononia, Ferraria, et Senis, quae in praedictorum venerabilium Virorum Dominorum Ignatii, et sociorum favorem, adversus eorum criminatores prolatae fuerunt, et ad haec examinatis iudicialiter nonnullis testibus, et moribus, et doctrina, et dignitate, omni exceptione maioribus; tandem omnem murmurationem, et obloquutionem, et rumores contra eos sparsos nulla veritate subnixos fuisse comperimus. Quamobrem nostrarum esse partium iudicavimus pronunciare, et declarare, sicut pronunciamus et declaramus, praedictum Dominum Ignatium et socios, ex praedictis delationibus et susurris, non solum nullam infamiae notam, sive de iure, sive de facto incurrisse; verum potius maiorem vitae, atque doctrinae sanae claritatem retulisse: cum certe videremus adversarios vana et penitus a veritate aliena obiecisse, et contra optimos viros optimum pro illis exhibuisse testimonium. Hanc igitur sententiam et pronunciationem nostram ut publicum eis testimonium sit contra omnes adversarios veritatis, et in serenatio-

nem omnium, quicumque sinistram illam de eis suspicionem, praetextu talium delatorum et criminatorum conceperint, faciendam duximus: monentes insuper et exhortantes in Domino, ac rogantes universos et singulos fideles, ut dictos venerabiles viros Dominum Ignatium et socios habeant et teneant pro talibus, quos nos esse comperimus, et Catholicos, omni prorsus suspicione cessante: ita tamen, quatenus in eodem vitae et doctrinae tenore, Deo adiuvante (quod speramus) permanserint. Datum Romae in aedibus nostris, die decimo octavo Novembris 1538.

Benedictus Gubernator
qui supra
Rutilius Furius *Secretarius*.

Sedatis igitur fluctibus, tempestateque illa in patres concitata iam plane depulsa, ad nihilum caligo recidit, quae animis hominum erat offusa, coeperuntque lucem aspicere, et quam de nostris conceperant aversam opinionem, falsis per Urbem susurris, et rumoribus dispersis, omnino deponere. Populus vero in eorum iam benevolentiam reductus, concionibus intererat, eorumque doctrinae aures, ut antea, attentas praebebat.

Hoc porro tempore, rogare permulti socios non cessabant, utrum ne illi essent, de quibus divus Vincentius divino afflatu praedixerat adventuram aliquando fore persanctam evangelicorum hominum fideique zelo, atque omni virtute praecellentium Societatem. Nondum quisquam de patribus, quod Vincentius scripserat, certe legerat. Ad rogata tamen solo risu respondentes, quasi so-

mnium reputabant posse tale quid de ipsis intelligi; non enim alta sapiebant, sed humilibus consentiebant. Aliquot annis post mihi in Lusitania commoranti, Episcopus Conimbricensis Vincentii locum ostendit, sibi propemodum persuadens in eo Societatem adumbrari. Fecisset utinam Deus ille immortalis, ut ii nos essemus, de quibus eiusmodi locus interpretandus videretur; at quod testatum Vincentius reliquit, adeo mirabilem virtutum praestantiam in illo evangelicorum hominum coetu collocat, ut profecto nesciam, qui eam sibi cum religiosa submissione animi possit asciscere. Quod autem scribit Vincentius, sic habet. Tria sunt a nobis singulariter et quasi assidue meditanda: primo Christus Crucifixus, incarnatus, etc.: secundo status apostolorum et fratrum praeteritorum Ordinis cum desiderio ut illis conformemur: tertio status virorum evangelicorum futurus: et haec debes diu noctuque meditari; scilicet statum pauperrimorum, simplicissimorum, et mansuetorum, humilium, abiectorum, caritate ardentissima sibi coniunctorum, nihil cogitantium, aut loquentium, nec saporantium nisi solum Iesum Christum, et hunc crucifixum, nec de hoc mundo curantium, suique oblitorum, supernam Dei et beatorum gloriam contemplantium, et ad eam medullitus suspirantium, et anhelantium, et ob ipsius amorem semper mortem sperantium sive desiderantium, et ad instar Pauli dicentium: *Cupio dissolvi et esse cum Christo*. Et caetera quae deinceps promiscue disserit ad finem usque capitis. *(In libello De vita et instr. spir. cap. ult.)*.

Iam tempus opportunum et tranquillum nacti socii decreverunt Pontifici declarare, quam vitam cuperent in Dei honorem, Sedisque apostolicae obsequium instituere.

Atque, ut res faustis inchoata principiis, felicemque et optatum haberet exitum, quibus id modis aptius et congruentius perfici posset, inter sese deliberarunt. Re itaque, si recte memini, per menses tres, Deo diligentissime commendata, id quod ante Parisiis statuerant, iterum confirmarunt, ut videlicet quandoquidem praestituto tempore navigare Hierosolymam haud quaquam licuisset, vires omnes, vitamque suam in proximorum tam fidelium quam infidelium salute procuranda defigerent. De novo tamen adiiciunt deligendum unum esse in praepositum generalem, qui reliquis, ut nunc fit, praeesset; solemnia deinde vota obedientiae, paupertatis, castitatis, peculiaris demum obedientiae summo Pontifici, eiusque successoribus esse nuncupanda. Multa tum praeterea ad propositum suum finemque conducentia decreta sunt; quae quoniam percensere singulatim longissimum foret, non repeto; praesertim cum in primo Societatis diplomate legi possint. Alia etiam consequentium annorum experientia iam edocti patres statuerunt; imo in dies sanciunt quae ad conservationem, perfectionemque instituti Societatis necessaria iudicantur.

His ita constitutis, de suo proposito ad summum Pontificem referendum censuerunt; quod commode factum iri putarunt per Gasparem Contarenum Patritium Venetum et Cardinalem ex nobili Contarena familia prognatum, qui et erga socios bene erat affectus, et vir egregia doctrina, eximiaque probitate habebatur. Ille igitur anno 1539 mense Septembri, Tibure summo Pontifici, quam patres cuperent vitam instituere, ac caetera de quibus paulo superius dixi, explicavit; addens insuper desiderare socios, vehementerque expetere, ne comprobata ab eo haec vitae ra-

tio una cum ipsis extingueretur, sed iis etiam, qui ad eiusmodi vitae institutum divino beneficio animum aliquando adiicerent, pateret aditus: demisse etiam ac suppliciter obtestari, ut haec ipsorum religio clericorum regularium Societatis Iesu nuncuparetur: quae omnia cum Pontifex attentissimis auribus accepisset, magna cum benevolentia crucem signans manuque benedictionem impertiens, respondit: Benedicimus, laudamus et approbamus. Aliis praeterea respondit, quam sibi grati patres essent, quamque acceptum illud vitae institutum, cui se totos addicere et consecrare decrevissent.

Coepit autem iam inde Pontifex in gravibus quibusque caus's patrum opera frequenter uti; misitque postmodum sex quosdam ex ipsis in varias Italiae urbes, ac loca; Fabrum videlicet ac Laynez cum Cardinali sancti Angeli Parmam et Placentiam; Brixiam Iaium; in Calabriam Nicolaum Bobadillam; Paschasium ac Simonem Senas. Qui etsi graviter et fructuose sua omnes munia praestiterint, ut ex aliorum iam scriptis constat; scio tamen perdifficilem sane rem et longe arduam patres illos divina ope confecisse, qui Senas obtinuerunt. Cum enim in hanc urbem suasione Archiepiscopi, et Ambrosii Catharini apud Pontificem precibus aliorumque virorum principum interpellatione, idcirco venissent, ut quoddam sacrarum monialium coenobium, laxiori morum licentia paulo liberum, ad severiorem vitae disciplinam traducerent, mirum profecto fuit, quantum ipsis difficultatis, hoc negotium exhibuerit, ab urbis Archiepiscopo, et Catharino, Praefectae monialium fratre, virisque gravissimis saepius susceptum ac agitatum. Nihilominus divino tandem auxilio,

cum magno virginum illarum emolumento, tranquillitate et gaudio, res ita peracta est, ut felicior sperari exitus certe non posset. Concionabantur apud moniales patres, earum confessiones excipiebant, labantes ipsarum animos ac solutos in suscepto vitae consilio confirmabant, rerumque divinarum institutione excolebant.

Neque vero Senis patrum opera huius coenobii finibus circumscripta tenebatur, sed in omne genus hominum fructus permanavit. Nobiles autem quosque, ac magnae spei adolescentes, qui in Academia illa versabantur, ad pietatem et virtutem maiori quodam studio conabantur impellere. Quam etiam ob causam quamdam divi Pauli epistolam alter interpretandam suscepit, ut ea quasi esca adolescentum optimorum animos novitatis avidos capere facilius posset. Quod quidem consilium ita feliciter cecidit, ut brevissimo sane tempore clari quique et spectatae indoles iuvenes miro quodam ardore fervescerent; iam enim admissa crimina frequentibus confessionibus eluebant; iam sanctissimae Eucharistiae ferculo multo saepius pascebantur; iam xenodochia certatim invisebant, mendiculis diu noctuque praesto erant, lectos componebant, valetudinarii everrebant sordes, et vilissima quaeque munia perlibenter obibant; iam aegrotantes solabantur, relevabant miseros, morientium oppressos animos ad fiduciam ac spem erigebant, et in sacrosancta Christi fide confirmabant. Nec non accidit aliquando, ut in extrema cuiusdam pauperis vitae dimicatione, incredibili quodam eius spiritalis salutis zelo exarserint. Nam cum eidem agenti animam in supremo illo conflictu adessent, et moribundo homini sempiternae felicitatis praemia revocarent in mentem, ille deficienti iam vocula, et quasi

intercisa oratione hoc unum protulit: probate vero animam esse immortalem. Qua profecto audita re, iacentem hominis animum, seu potius desperantem ad supernae felicitatis spem vehementer sustulerunt. Quamquam autem hic eorum erat fervor; maioribus tamen excolendi privatim animos studiis nonnulli incitati, conscientias generali confessione perpurgare voluerunt, et spiritualibus exercitationibus separatim vacare.

Quo igitur res quietius, et ab hominum tumultu ac societate remotius ageretur, domum quamdam extra muros conduxerunt, situ ipso loci satis aptam, et plerisque aliis utilitatibus peropportunam, in qua piis meditationibus accommodatius exercerentur. Huc pater ex urbe per dies singulos ventitabat, ac homines saluberrima rerum spiritualium institutione imbuebat. Sed iam per urbem excitatus rumor dispergitur, detineri extra moenia iuvenes quosdam ab hominum communi usu et consuetudine separatos. Fit multorum subito in eum locum concursatio, ut rem explorent. Interim patri, cum nil tale suspicaretur omnino, in mentem repente venit, ut quamprimum adolescentes adeat, atque eos ex illa domo dimittat: nec sedari sane ipse animo potuit, donec eos convenit, et in suam quemque domum remisit. Quo vix dum peracto, non exigua senensis populi multitudo adest a iuvenum parentibus ac notis turbulente concitata, ut detentos illos iuvenes extrahat, domumque ipsam, si opus sit, demoliatur: sed cum aedem multi diligenter exquirerent, nec intus aliquem prorsus invenirent, in urbem delusi revertuntur.

Ex iis, quos in superiori illa domo spiritalibus exercitationibus pater instituerat, sacerdos fuit, ob lepidos mo-

res ac facetias ac extra modum festivam dicacitatem tota urbe notissimus. Comoedias hic, iocosasque fabulas ingeniose componebat, et vulgo agebat; quin etiam se ipsum saepius dabat in theatrum, et iocularium personarum (quas eadem etiam in scena, multas agebat) dicta, facta, gestusque scurrili nimis et theatrali licentia vere mimus iactabat. Hic cum solutos anteactae vitae mores acerbe tandem doleret, mutare vitae rationem plane decrevit, modumque excogitavit, quo populo, de quo (si exemplum spectes profligatae vitae) pessime fuerat promeritus, satisfaceret. Ad unum igitur de patribus accedit, eidem exponit habere se in animo in celebriori urbis templo animum vere poenitentis ostendere: videri autem sibi id commodissime futurum, si iniecto in collum func, quando maior esset in templo frequentia, veniam ab omnibus seria iam oratione postularet. Pater homini in primis consulit, ut Vicarium adeat; tunc vero si is permittat, rem peragat. Sacerdotis voluntatem Vicarius complexus est, consilium collaudavit, et ut rem faceret libenter concessit. Laetus atque hilaris ad patrem sacerdos redit, Vicariique voluntatem significat; sed hominem adhuc pater monet, ut religiosum quemdam virum, ex familia Franciscana urbis concionatorem consulat; cui si, inquit, res probetur, is post concionem poterit, populum, priusquam decedat admonere ut paulo amplius expectet; tunc ascendas ipse suggestum, atque inde quanto maximo dolore possis, veniam implora. Vix certe possim hoc loco explicare, quantus fuerit in tota multitudine luctus consequutus, cum iocularem alias hominem, adeo nova forma ac habitu mutatum conspexit, cumque in petenda venia plena doloris,

plena lacrymarum, verba percepit. Res itaque fuit maximo omnibus exemplo, ac toti civitati mirabilis. Summis hic postea votis et multum inflammata voluntate contendit, ut in Societatem asciscerétur. Sed cum rem numquam obtinuisset, in Franciscanorum patrum societatem (quos vulgo Capuccinos vocant) est admissus, ubi vitam deinde totam in summa religione traduxit. Et mihi quidem aliquot annis post Senas venienti relatum est, eum cum singulari omnium exemplo, et constanti virtutis significatione diem iam supremum obiisse.

Nec honesti illi adolescentes, qui animum ad pietatis studium adiunxerant, minora postea sui ardoris indicia praebuerunt. Nam Senis nonnulli, inconsultis ignarisque parentibus, Romam profecti sunt, ut in patrum Societatem cooptarentur; sed a medio fere iam itinere parentum interceptione revocati sunt. Eamdem iterum illi fugam cautius tentarunt, Romamque tandem pervenerunt, ubi fuerunt aliqui in Societatem asciti.

Iis forte laboribus, quos Senis duo illi patres immoderatos pertulerunt functus, alter adeo gravi conflictari morbo coepit, ut summum vitae discrimen adierit, fueritque, relicto socio, Romam reverti compulsus. Ubi quatuor alios, qui in Urbe remanserant, nihilo sane minus otiosos invenit; complura enim caritatis officia passim exercebant: nec multo post beneficum illud caritatis opus in maxima annonae caritate erga pauperes obierunt, de quo supra meminimus.

Hactenus quae Senis acciderunt. Nec eadem in re iam ultra progrederer, nisi unum quiddam prorsus incredibile, ac inauditum subiret animum, quod paulo ante patrum ad-

ventum in hac urbe contigerat. Non multa passuum millia Senis aberat sacra quaedam aedicula iuris sive ditionis Melitensis, in qua per multa eaque clarissima divinitus edi miracula, frequentibus hominum sermonibus subito increbuit. Rumorem primo faciendi quaestus gratia a vicino caupone, atque aliis nescio quot cupidioribus hominibus excitatum ferunt. Fit ergo in aediculam undique celebris et quotidiana concursio; nec modo rudis atque imperita plebs confluit, sed omne genus hominum, omnis status, sexus, atque aetas concurrit; redundant advenientium multitudine circumiacentes agri; miracula identidem omnes pleno ore proclamant, et quasi a mentis sede exturbati miracula iterum, ac saepius excitatis clamoribus inaniter ingeminant; pernoctant hinc inde promiscue viri ac feminae. Sed age porro, qualem haec hominum tanta religio exitum habebit: sacellum plerique ingressi, ubi tantisper a vociferationibus quiescebant, subito quasi fanatici, templo exibant, miracula rursus iteratis clamoribus praedicantes, et ad unum quemdam lapidem certatim ac furenter cursitabant, in quem sponte resupini incidebant, subitoque a diabolo corripiebantur atque energumeni fiebant. Aliae etiam piae sed ignarae Senis mulierculae, quibus in hanc aediculam venire non dabatur, studiose cogitabant, quantum esset ex urbe in hunc locum itineris intervallum; quod ubi cognoverant, intra ipsos privatos parietes locum animo designabant, quem toties in girum obirent, usque dum spatium illud omnino conficerent; quo tandem peracto, tunc etiam repente, quasi delirantes, iisdem illis proclamationibus miracula videlicet iterum atque iterum inclamantes, curriculo destinatum lapidem petebant, et

se in eumdem supinas etiam devolvebant, similiterque a cacodaemone quamprimum occupabantur. Quarum quidem feminarum complures ipsi patres viderunt, imo non paucas sacris Ecclesiae caeremoniis adhibitis tanto malo liberarunt. Has ergo ludificantium daemonum praestigiis frequenter patres execrabantur; et quidem, quoad fieri potuit, tantam errorum caliginem a diabolo nequiter offusam bona ex parte dispulerunt, multasque oppressas mulierculas divino praesidio relevarunt.

Diximus quas in urbes Italiae, post approbatam vivae vocis oraculo Societatem, primi illi patres a Pontifice maximo destinati fuerint, antequam litteras de confirmatione obtinerent: qui consequentium annorum decursu Pontificis etiam imperio extra Italiam missi sunt in diversa orbis regna et provincias, Germaniam dico, Poloniam, Hiberniam, Galliam, Hispaniam, atque orientis solis Indiam. Sed ad confirmationem Societatis, unde paulo liberius digressi sumus, redeamus. Multum profecto laboris facessitum est patribus dum eiusmodi confirmationis diploma expediendum curarunt. Repugnabant enim Cardinales, a quibus Pontifex voluit, ut negotium hoc prudenter et attente prius examinaretur. Inter reliquos autem praecipue renitebatur unus, Bartholomaeus Guidiccionius Cardinalis, vir sane pius, et iuris canonici apprime peritus: qui forte considerans aliquot religiosorum hominum familias, multum a primo instituti sui fervore, disciplina et perfectione lapsas refriguisse, opinabatur quotquot in Ecclesia Dei sunt ad quatuor esse reducendas; qua de re scripsisse librum dicebatur. Hic igitur adeo a confirmanda Societate abhorrebat, ut nullo medio, nullis rationibus, nullo denique humano consilio

posset adduci, ut vel saltem formulam instituti Societatis scriptam legeret. Ad Deum ergo patres confugiunt, assiduis precibus ab eo contendunt, ut Cardinalis animum inflectat; triaque missarum millia Deo hanc ipsam ob rem offerri curant. Ille repente mutatus, velle se institutum Societatis videre, atque intelligere significat; ubi vero intellexit, usque adeo probavit, ut in extremam aliam opinionem discedens, iam reliquis religiosis hominibus hoc unum institutum amplectendum asseveravit. Rem tamen ad exitum perduci non posse existimans, dicebat, non oportere Societatem confirmari, ne tanta religionum multitudo in Ecclesia cerneretur. Deinde et summo ipsi Pontifici Societatis institutum mirum in modum commendavit, adiiciens nihilominus a se tam multiplicem religionum varietatem minime probari.

Dum haec geruntur, et Societatis obsistitur confirmationi, annus conficitur; ac simul etiam confecto Cardinalis Guidiccionius vitae suae curriculo, cessit e vita. A Pontifice vero aliquot post diebus scripta Societatis confirmatio benigne fuit concessa anno 1540 quinto kalendas Octobris, ut plane constat ex primo eius confirmationis diplomate. Quoniam vero res haec tamdiu fuerat agitata, tamque multae in hoc extricando nodo controversiae et disceptationes extiterant, caute provisum est a Pontifice in hac confirmatione ut numerus professorum patrum sexaginta non excederet. At paulo post felici Societatis progressu considerato, ampla a Pontifice potestas facta est recipiendi omnes, qui huic instituto, vocante Domino, nomina dare vellent. Summus hic Pontifex ita in nostros propensus, ita benefícus fuit, ut cum iam propemodum animam esset efflaturus,

singularia demum privilegia et indulgentias Societati erogarit, ut ex iisdem videre est. Hoc igitur illius factum, multaque alia quae praeclare ab ipso edita scimus, Deus Optimus Maximus sempiterno felicitatis munere, pro sua liberalitate compenset.

Interea dum illa Romae gerebantur, quae ad promovendum nascentis Societatis institutum attinebant, ut iam supra memoravi; pater quidam, qui Deo rem in oratione commendabat, videre sibi clarissima luce videbatur desertam vineam herbarumque ac stirpium asperitate silvescentem; emarcescentibus, nec putatis vitibus squalidam; foliisque ipsius vitigineis parum adultam. In alteram deinde vineae parte expresse ipsius animo ac dilucide obiecta est, inter incultas illas et arescentes vites, species unius cuiusdam vitis multis ac viridantibus foliis iisque latissimis atque amoenissimis convestitae; e qua longissimi surculi seu palmites pulcherrimis quibusdam, ac fecundissimis racemis, nondum tamen maturitatem assecutis, emergebant. Aspiciebat praeterea propagines illas una cum frondibus ac racemis per herbam illam seu foenum, quod iam multum adoleverat extendi et propagari, mediasque alias vites pene exesas pervadere. Atqui prima illa derelictae vineae herbescentis, nec amputatae, oblata specie, repraesentari sibi christianorum statum in Ecclesia intelligebat per vitem autem ac palmites nondum maturis onustos racemis in inculta illa et senescente vinea, significari sibi credebat recentis adhuc Societatis conditionem: ac demum per longissimos illius vitis surculos, qui per herbas vineamque sita squalentem sese iniiciebant, occur-

rebat ipsi Societatem per terrarum orbem sic fore fundendam.

Idem ipse pater, cum similiter esset orationi intentus, visus sibi est clare et perspicue animo contueri speciosissimam arborem mediocriter proceram, cuius truncus aequa portione formatus et quasi tornatilis columnae rotundissimae similitudine ducebat; summa vero pars virentibus diffusa ramis, atque apta partium collocatione in orbem elegantes compositis circuli formam referebat. Iam vero quaenam illa foret arbor, cogitatione versanti occurrit animo pirum esse; e piro deinde mentis acie liberius discurrens, repetebat isthaec apud se: Pirus, Petrus, Petra. Unde ita pater intulit, hac certe, hac inquit, arbore Ecclesia designatur. Vitem tum deinde ad huiusce arboris stipitem repentino conspexit, novellam illam quidem et gracilem, sed longiusculam, quae truncum complexa arboris, illum undique circumdabat, ac sursum irrepens ascendere incipiebat; sensitque statim nova illa vitae Societatem significari, quae tunc primum in Ecclesiae agro erumpebat, illique adhaerens coniungebatur; quam coniunctionem pater ille apud se miram et inexplicabilem rem esse quadam mentis amplitudine concipiebat.

Dictum est igitur hactenus a me summatim de principio et origine Societatis, de patrum peregrinationibus, diversisque locorum stationibus, per quae omnia divina ipsos Sapientia deduxit, iam inde Lutetia Parisiorum profectos, usque ad confirmatam Romae Societatem. De reliquo autem Societatis progressu, deque iis, quae deinceps in ea evenerunt, cum notiora sint, melius scribent alii. Illud ego solum in calce adiiciam non fuisse mihi in animo de quoquam

separatim exprofesso dicere, sed ea tantum generatim referre, quae ad originem, et primum Societatis progressum spectarent, nisi forte res ullae privatae, quae in id tempus inciderunt, obiter intexendae viderentur. Quibus in rebus tum vel etiam in aliis, si minus prudentem me forte, et consideratum gessi, tuae singularis prudentiae, erit, Pater admodum colende, errata mea sapienter operire ac corrigere, et illis, meque dignam poenitentiam iniungere. Caeterum in omnibus exaltetur ille, a quo bona cuncta procedunt et qui omnia operatur in omnibus.

Datum Ulyssippone, 25 die mensis Iulii anno 1577.

Subditus et Servus R. P. Tuae
SIMON

SANCTI, BEATI
ET SERVI DEI

E

SOCIETATE IESU

SANCTI ET BEATI

	NOMEN	PATRIA
1.	S. P. Ignativs de Loyola Fund. Conf.	Loyol. in Cantabria
2.	S. P. Franciscus Xaverius Ind. Ap. C.	Xaver. in Navarr.
3.	S. P. Franciscus Borgia C.	Gandien. in Hispan.
4.	S. P. Ioann. Franciscus Regis C.	Fontiscoop. in Gallia
5.	S. P. Franciscus de Hieronymo C.	Cryptal. in Italia
6.	S. Aloisius Gonzaga Schol. C.	Castellion. in Italia
7.	S. Stanislaus Kostka Nov. Schol. C.	Kostkovien. in Polon.
8.	S. Paulus Michi Schol. Mart.	Tamasc. in Iapon.
9.	S. Ioannes de Goto Schol. M.	Gotò ins. in Iapon.
10.	S. Iacobus Chisai Schol. M.	Bigen. in Iapon.
11.	B. P. Ioannes de Britto M.	Olisipon. in Lusitan.
12.	B. P. Andreas Bobola M.	Sandomir. in Polon.
13.	B. P. Petrus Claver C.	Verdun. in Hispan.
14.	B. P. Petrus Canisius C.	Neomag. in Neerland.
15.	B. Ioannes Berchmans C.	Distem. in Belgio
16.	B. Alphonsus Rodriguez Coad. temp.	Segobien. in Hispan.
	BB. MARTYRES BRASILIENSES	
	Sacerdotes	
17.	B. Ignatius de Azevedo	Portuen. in Lusit.
18.	B. Didacus Andrada	Petragan. in Lusit.

E SOCIETATE IESV

OBITUS	CANONIZATIO	
Romae 31. Iulii 1556.	Gregorio XV. 12. Martii 1622.	1.
Sanciani 2. Dec. 1552.	» »	2.
Romae 30. Sept. 1572.	Clemente X. 29. Aprilis 1672.	3.
Lalov. 31. Dec. 1640.	Clemente XII. 5. Aprilis 1737.	4.
Neapoli 11. Maii 1716.	Gregorio XVI. 26. Maii 1839.	5.
Romae 21. Iunii 1591.	Benedicto XIII. 31. Dec. 1726.	6.
Romae 15. Aug. 1568.	» »	7.
Nangas. 5. Febr. 1597.	Pio IX. 8. Iunii 1862.	8.
» »	» »	9.
» »	» »	10.
	BEATIFICATIO	
Oriur. 4. Febr. 1693.	Pio IX. 21. Aug. 1853.	11.
Ianov. 16. Maii 1657.	» 30. Oct. 1853.	12.
Carthag. 8 Sept. 1654.	» 21. Sept. 1851.	13.
Friburg. Helvet. 21. Dec. 1597.	» 20. Nov. 1864.	14.
Romae 13. Aug. 1621.	» 28. Maii 1865.	15.
Maioric. 31. Oct. 1617.	Leone XII. 12. Iunii 1825.	16.
Ad ins. Canar. 15. Iulii 1570.	Gregorius XV. cultum permisit: Pius IX. restituit 11. Maii 1854.	17.
» »	» »	18.

	NOMEN	PATRIA
	Scholastici	
19.	B. Antonius Suarez	Petragan. in Lusit.
20.	B. Benedictus a Castro	Cachimen. in Lusit.
21.	B. Franciscus Magallanes	Salacien. in Lusit.
22.	B. Ioannes Fernandez	Olisipon. in Lusit.
23.	B. Aloisius Correa	Eboren. in Lusit.
24.	B. Emmanuel Rodriguez	Alcochet. in Lusit.
25.	B. Simon Lopez	Urenien. in Lusit.
26.	B. Emmanuel Fernandez	Celoricen. in Lusit.
27.	B. Alvarus Mendez	Elvens. in Lusit.
28.	B. Petrus Nugnez	Fronteiren. in Lusit.
29.	B. Andreas Gonzalvez	Vianen. in Lusit.
30.	B. Ioannes a S. Martino	Toletan. in Hisp.
31.	B. Gonzalvus Enriquez Nov. Schol.	Portuen. in Lusit.
32.	B. Didacus Perez N. S.	Nissen. in Lusit.
33.	B. Ferdinandus Sancies N. S.	Castellan. in Hisp.
34.	B. Franciscus Perez Godoi N. S.	Turrigien. in Hisp.
35.	B. Antonius Correa N. S.	Portuen. in Lusit.
36.	B. Emmanuel Pacheco N. S.	Zeiten. in Lusit.
37.	B. Nicolaus Dinis N. S.	Brigant. in Lusit.
38.	B. Alexius Delgado N. S.	Elven. in Lusit.
39.	B. Marcus Caldeira N. S.	Portuen. in Lusit.
40.	B. Sanioannes N. S.	Lusitanus
	Coadiutores temp.	
41.	B. Emmanuel Alvarez	Eboren. in Lusit.
42.	B. Franciscus Alvarez	Covillanen. in Lusit.

OBITUS	BEATIFICATIO	
Ad ins. Canar. 15. Iulii 1570.	Gregorius XV. cultum permisit. Pius IX. restituit 11. Maii 1854.	19.
» »	» »	20.
» »	» »	21.
» »	» »	22.
» »	» »	23.
» »	» »	24.
» »	» »	25.
» »	» »	26.
» »	» »	27.
» »	» »	28.
» »	» »	29.
» »	» »	30.
» »	» »	31.
» »	» »	32.
» »	» »	33.
» »	» »	34.
» »	» »	35.
» »	» »	36.
» »	» »	37.
» »	» »	38.
» »	» »	39.
» »	» »	40.
» »	» »	41.
» »	» »	42.

	NOMEN	PATRIA
43.	B. Dominicus Fernandez	Villavit. in Lusit.
44.	B. Gaspar Alvarez	Portuen. in Lusit.
45.	B. Amarus Vaz	» »
46.	B. Ioannes de Maiorga	Aragon. in Hisp.
47.	B. Alphonsus de Vaena	Toletan. in Hisp.
48.	B. Antonius Fernandez	Montis maior. in Lusit.
49.	B. Stephanus Zuraire	Vascon. in Hisp.
50.	B. Petrus Fontoura	Bracharen. in Lusit.
51.	B. Gregorius Scrivano	Logronien. in Hisp.
52.	B. Ioannes de Zafra	Toletan. in Hisp.
53.	B. Ioannes de Baeza	Hispanus
54.	B. Blasius Ribera	Bracharen. in Lusit.
55.	B. Ioannes Fernandez	» »
56.	B. Simon Acosta	Portuen. in Lusit.

BB. MARTYRES IAPONENSES

Sacerdotes

57.	B. Carolus Spinola	Ianuen. in Italia
58.	B. Franciscus Pacheco	Pontis Lim. in Lusit.
59.	B. Ioann. Baptista Zola	Brixien. in Ital.
90.	B. Balthasar de Torres	Granaten. in Hisp.
61.	B. Paulus Navarro	Lainien. in Italia
62.	B. Camillus Costanzo	Bovalinen. in Italia
63.	B. Hieronymus de Angelis	Ennen. in Sicilia
64.	B. Ioann. Baptista Machado	Terzerien. in ins. Azor.
65.	B. Didacus Carvallius	Conimbric. in Lusit.

OBITUS	BEATIFICATIO	
Ad ins. Canar. 15. Iulii 1579.	Gregorius XV. cultum permisit: Pius IX. restituit 11. Maii 1854.	43.
» »	» »	44.
» »	« »	45.
» »	» »	46.
» »	» »	47.
» »	» »	48.
» »	» »	49.
» »	» »	50.
» »	» »	51.
» »	» »	52.
» »	» »	53.
» »	» »	54.
» »	» »	55.
» »	» »	56.
Nangas. 10. Sept. 1622.	Pio IX. 7. Iulii 1864.	57.
Nangas. 20. Iunii 1626.	» »	58.
» »	» »	59.
» »	» »	60.
Ximab. 1. Nov. 1622.	» »	61.
Firandi 15. Sept. 1622.	» »	62.
Yedi 4. Dec. 1623.	» »	63.
Omurae 22. Maii 1617.	» »	64.
Xandai 22. Febr. 1624.	» »	65.

	NOMEN	PATRIA
66.	B. Michael Carvallius	Bracharen. in Lusit.
67.	B. Sebastianus Chimura	Firanden. in Iap.
68.	B. Thomas Tzugi	Sonong. in Iap.
69.	B. Antonius Ixida	Ximabar. in Iap.
	Scholastici	
70.	B. Augustinus Ota	Ogicen. in Iap.
71.	B. Gonzalvus Fusai	Bigen. in Iap.
72.	B. Antonius Chiuni	Micaven. in Iap.
73.	B. Petrus Sampò	Oxuanus in Iap.
74.	B. Michael Xumpò	Oarien. in Iap.
75.	B. Ludovicus Cavarà	Arimen. in Iap.
76.	B. Ioannes Chingocu	Amanguc. in Iap.
77.	B. Thomas Acafoxi	Fingen. in Iap.
78.	B. Vincentius Caun	Coreanus
79.	B. Petrus Rinxei	Faciranen. in Iap.
80.	B. Paulus Chinsuche	Usanden. in Iap.
81.	B. Ioannes Chinsaco	Cocinotzu in Iap.
82.	B. Michael Tozò	Cingiven. in Iap.
83.	B. Michael Nacaxima	Nangas. in Iap.
84.	B. Dionysius Fugixima	Aitzuten. in Iap.
85.	B. Petrus Onizuchi	Faciranen. in Iap.
86.	B. Simon Iempo	Notzuen. in Iap.
	Coadiutorēs temp.	
87.	B. Ambrosius Fernandez	Xysten. in Lusit.
88.	B. Leonardus Chimura	Nangas. in Iap.
89.	B. Gaspar Sandamatzu	Omuren. in Iap.

OBITUS	BEATIFICATIO	
Omurae 25 Aug. 1624.	Pio IX. 7. Iul. 1864.	66.
Nangas. 10. Sept. 1622.	» »	67.
Nangas. 6. Sept. 1627.	» »	68.
Nangas. 3. Sept. 1632.	» »	69.
Firandi 10. Aug. 1622.	» »	70.
Nangas. 10. Sept. 1622.	» »	71.
» »	» »	72.
» »	» »	73.
» »	» »	74.
» »	» »	75.
» »	» »	76.
» »	» »	77.
Nangas. 20. Iul. 1626.	» »	78.
» »	» »	79.
» »	» »	80.
» »	» »	81.
» »	» »	82.
Ugeni 25. Dec. 1628.	» »	83.
Ximab. 1. Nov. 1622.	» »	84.
» »	» »	85.
Yedi 4. Dec. 1623.	» »	86.
Suzutae 7. Ian. 1620.	» »	87.
Nangas. 18. Nov. 1619.	» »	88.
Nangas. 20. Iun. 1626.	» »	89.

	NOMEN	PATRIA
	Catechistae Soc. Iesu	
90.	B. Leo Tanaca	Iaponensis
91.	B. Mathias	Arimae in Iap.
92.	B. Antonius Sanga	Sacai in Iap.
93.	B. Antonius	Coreanus
94.	B. Gaspar Cotenda	Firanden. in Iap.
95.	B. Simon Quiota	Bungen. in Iap.
96.	B. Caius	Coreanus
	HOSPITES ET FAMILIARES PP. SOCIETATIS IESU	
97.	B. Clemens Chiugemon	Arimae in Iap.
98.	B. Dominicus George	Aguiar. in Lusit.
99.	B. Elisabeth Fernandez	Nangas in Iap.
100.	B. Ignatius puer annor. 4.	» »
101.	B. Mancius Arachi	Cocinotzu in Iap.
102.	B. Mathias Arachi	« »
103.	B. Susanna Arachi	» »
104.	B. Petrus Chobioie	» »
105.	B. Ioannes Tanaca	Nangas. in Iap.
106.	B. Catharina Tanaca	» »
107.	B. Ioannes Naisen	Cocinot. in Iap.
108.	B. Monica Naisen	» »
109.	B. Aloisius puer	» »
110.	B. Aloisius Maqui	Nangas. in Iap.
111.	B. Ioannes puer	» »

OBITUS	BEATIFICATIO	
Omurae 1. Iun. 1617.	Pio IX. 7. Iul. 1864.	90.
Omurae 22. Mai. 1620.	» »	91.
Nangas. 10. Sept. 1622.	» »	92.
» »	» »	93.
Nangas. 11. Sept. 1622.	» »	94.
Cocurae 16. Aug. 1620.	» »	95.
Nangas. 15. Nov. 1624.	» »	96.
Ximab. 1. Nov. 1622.	» »	97.
Nangas. 10. Sept. 1622.	» »	98.
» »	» »	99.
» »	» »	100.
Nangas. 12. Iul. 1626.	» »	101.
» »	» »	102.
» »	» »	103.
» »	» »	104.
» »	» »	105.
» »	» »	106.
» »	» »	107.
» »	» »	108.
» »	» »	109.
Nangas. 7. Sept. 1627.	» »	110.
» »	» »	111.

SERVI DEI E

QUORUM CAUSAE BEATIFI

APUD SACRAM ROMAN

	NOMEN	PATRIA
1.	V. P. Iosephus Anchieta	Tanarif. in ins. Canar.
2.	V. P. Bernardinus Realinus	Carpen. in Ital.
3.	V. P. Ludovicus a Ponte	Vallisolet. in Hisp.
4.	V. P. Aloisius La Nuza	Alicotae in Sicilia
5.	V. P. Rodulphus Aquaviva	Atrien. in Ital.
6.	V. P. Alphonsus Pacheco	Minayen. in Hisp.
7.	V. P. Antonius Francisci	Conimbric. in Lusit.
8.	V. P. Petrus Berno	Asconen. in Ital.
9.	V. F. Franciscus Aranha *Coad. temp.*	Bracharen. in Lusit.
10.	V. P. Gonzalvus Silveira M.	Almerinen. in Lusit.
11.	V. Card. Robertus Bellarminus *Archiep.*	Mon ispolit. in Ital.
12.	V. P. Franciscus de Castillo	Liman. in Peruv.
13.	V. P. Antonius Baldinucci	Florent. in Ital.
14.	V. P. Emmanuel Padial	Granaten. in Hisp.
15.	V. P. Ios. Maria Pignatelli	Caesaraug. in Hisp.
16.	V. P. Melchior Grodeczius M.	Silesianus
17.	V. P. Stephanus Pongratz M.	Hungarus
18.	V. P. Petrus Faber	Villareti in Sabaud.
19.	V. P. Andreas Oviedo *Patr. Aethiop.*	Igliesc. in Hisp.
20.	V. P. Vincentius Carafa *Praep. Gen.*	Andrien. in Ital.
21.	V. P. Bernardus Colnago	Catanen. in Sicil.
22.	V. P. Didacus Martinez	Riberien. in Hisp.
23.	V. P. Rochus Gonzalez M.	Assumpt. in Parag.
24.	V. P. Ioannes de Olloza	Liman. in Peruv.

SOCIETATE IESU

TIONIS ET CANONIZATIONIS

CONGREGATIONEM INCHOATAE SUNT

OBITUS	ACTA IN CAUSA	
Reritibae 9 Iun. 1597.	Decr. de virtutibus in gr. her.	1.
Lycii 2 Iul. 1616.	»	2.
Vallizolet. 16. Febr. 1624.	»	3.
Panormi 21 Octob. 1656.	»	4.
Cuculini 15. Iul 1583.	Decr. de mart. et caus. mart.	5.
» »	»	6.
» »	»	7.
» »	»	8.
» »	»	9.
Monomot. 15. Mart. 1561.	Confect. Proc. Ord. et Apost.	10.
Romae 17 Sept. 1621.	»	11.
Limae 11 Apr. 1673.	»	12.
Pophii 7. Nov. 1717.	»	13.
Granatae 25. Apr. 1725.	»	14.
Romae 15. Nov. 1811.	»	15.
Cassoviae 7. Sept. 1619.	»	16.
» »	»	17.
Romae 1. Aug. 1546.	Confecti Proc. Ordinarii	18.
Fremonae 29. Iun. 1586.	»	19.
Romae 8. Iun. 1649.	»	20.
Catanae 21. Apr. 1611.	»	21.
Limae 2. Apr. 1626.	»	22.
Parag. 15. Nov. 1628.	»	23.
Limae 6. Nov. 1666.	»	24.

	NOMEN	PATRIA
25.	V. P. Ioannes Sebastiani	Darocen. in Hisp.
26.	V. P. Georgius Giustiniani	Chien. in Grecia
27.	V. P. Didacus Alois. Sanvictores M.	Burgen. in Hisp
28.	V. P. Ioannes Cardim	Montiscorv. in Lusit.
29.	V. P. Iulianus Manerius	S. Georgii in Gallia
30.	V. F. Franciscus Gaetani *Schol.*	Panorm. in Sicil.
	MARTYRES IAPONENSES	
31.	V. P. Marcellus Franc. Mastrilli	Neap. in Ital.
32.	V. P. Didacus de Maschita	Mesamphr. in Lusit.
33.	V. P. Antonius Franc. Critana	Almodovar. in Hisp.
34.	V. P. Io. Baptista de Baeza	Ubeden. in Hisp.
35.	V. P. Gaspar de Castro	Brachar. in Lusit.
36.	V. P. Matthaeus de Couros	Olisipon. in Lusit.
37.	V. P. Sebastianus Vieira	Airen. in Lusit.
	MARTYRES AETHIOPIAE	
38.	V. P. Apollinaris de Almeida *Ep. Nic.*	Olisipon. in Lusit.
39.	V. P. Franciscus de Georgis	Alepen. in Syria
40.	V. P. Ludovicus Cardeira	Beian. in Lusit.
41.	V. P. Brunus a S. Cruce	Civitell. in Ital.
42.	V. P. Gaspar Paez	Covillan. in Lusit.
43.	V. P. Ioannes Pereira	Lusitanus.
	MARTYRES TUNCHINENSES	
44.	V. P. Bartholomaeus Alvarez	Paramien. in Lusit.
45.	V. P. Emmanuel de Abreu	Arocen. in Lusit.
46.	V. P. Vincentius a Cunha	Olisipon. in Lusit.
47.	V. P. Ioannes Gaspar Cratz	Marcodur.in Germ.
48.	V. Andreas Catech. S. I. M.	Cocincinensis.

OBITUS	ACTA IN CAUSA	
Limae 22. Mai. 1622.	Confecti Proc. Ordinarii	25.
Bonon. 3. dec. 1644.	»	26.
Ins. Mar. 2. Apr. 1672.	»	27.
Brachore 15 Febr. 1615.	»	28.
Corisopit. 28. Ian. 1683.	»	29.
Panormi 20. Apr. 1601	»	30.
Nangas. 17. Oct. 1637.	»	31.
Nangas 14. Nov. 1614.	»	32.
Nangas. 28 Nov. 1614,	»	33.
Nangas. 7. Mai. 1626.	»	34.
» »	»	35.
Nangas. 29. Oct. 1633.	»	36.
Iedi 6. Iun. 1634.	»	37.
Oinadegae 26. Iun. 1638.	»	38.
Aethiop. 30. Apr. 1595.	»	39.
Aethiop. 12. Apr. 1640.	»	40.
» »	»	41.
Aethiop. 25. Apr. 1635.	»	42.
Aethiop. 2. Mai. 1635.	»	43.
Tunchin. 12. Ian. 1737.	»	44.
» »	»	45.
» »	»	46.
» »	»	47.
Cocincin. 26. Iul. 1644.	»	48.

IMPRIMATUR

Fr. Marianus Spada Ord. Praed. Sac. Pal. Ap. Magister.

IMPRIMATUR

Ioseph Angelini Archiep. Corinth. Vicesgerens.

7046

060.9
R 619 RODRIGUEZ, S

AUTHOR

De Origine et Progressu S.J.

TITLE

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER
	STORAGE - COSA	

704